

Konfederalizm Alternatifi: Gürcü-Oset Çatışmasının Çözümü İçin Yeni Anayasal Düzen

Osman ERCAN¹
Hakan KOLÇAK²

Öz

Bu makale, Gürcü-Oset ihtilafını güncel gelişmeleri hesaba katarak incelemekte ve ihtilafın çözümüne ilişkin bir öneri sunmaktadır. Çalışmamıza göre, Gürcistan ve Güney Osetya tarafından anayasal düzlemde ete kemiğe büründürülecek konfederal düzen, iki toplum arasındaki husumetleri ve güvensizliği bertaraf etme sürecine katkı sunabilir. Konfederalleşme, kısa vadede Güney Osetya'nın menfaatine bir durumdur; ancak konfederalleşme adımları vasıtasıyla uzun vadede tezahür edecek pek çok potansiyel gelişme, iki toplum için birlikte yaşamı devam ettirecekleri kamusal alanın inşasına yardımcı olabilir. Gürcü ve Oset otoriteleri tarafından konfederal uygulamalar aracılığıyla pratiğe dökülecek birçok iş birliği ve bütünleşme operasyon, kökleşen husumetler ile kurumsallaşan güvensizliği kademeli olarak ortadan kaldırabilir. Bu durum, bölgesel veyahut ulusal bağlılıkların süreç içerisinde konfederal bağlılıklara dönüşmesini beraberinde getirebilir. İki topluluk, somutlaşan konfederal bağlılıkların neticesi olarak ortaya çıkan karşılıklı güven atmosferi içerisinde siyasi devlet teşkilatlanmalarını federal ya da üniter bir yapıya evirebilir. Söz konusu evrilme, gerek tarihi konfederasyonlarca tamamlanmış gerekse güncel konfederal yapılanmalarca takip edilen bir süreçtir. Gürcü ve Oset pozisyonlarını dikkate alarak konfederalleşme önerisini geliştiren çalışmamız, bu önerinin ciddi bir alternatif çözüm yolu teşkil edebileceğini Gürcü devletinin mevcut askerî, ekonomik ve siyasi kabiliyetleri gibi çeşitli dinamikleri göz önünde bulundurarak izah etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Güney Osetya, Donmuş İhtilaf, Egemenlik, Konfederalleşme

The Alternative of Confederation: A New Constitutional Order for the Resolution of the Georgian- Ossetian Conflict

Abstract

This article examines the Georgian-Ossetian conflict by considering recent developments and comes up with a formula for the resolution of the conflict. According to the article, a new confederal order that takes its shape at the constitutional level would contribute to the cessation of the rooted hostilities and the elimination of the institutionalised doubts between the two communities. South Ossetia would benefit from the confederal order in the short run; however, the order would, in the long run, create a public area where the two communities would coexist in a peaceful manner. Collaborationist and integrationist steps taken by the Georgian and Ossetian authorities after the construction of the confederal order would gradually cease the hostilities and eliminate the doubts, ultimately leading to the transformation of regional or national loyalties into confederal allegiances. These allegiances would establish an environment of mutual trust encouraging the communities to turn their confederal union into a federation or unitary state. Such unionist and holistic transformation processes have been completed

¹Dr. Öğr. Üyesi Osman ERCAN, Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası Hukuk Ana Bilim Dalı, E-posta: osmanercan@ardahan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2186-8963.

² Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Anayasa Hukuku Ana Bilim Dalı, hakan.kolcak@erdogan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1185-4055.

Makale Geliş Tarihi: 24.01.2022, Makale Kabul Tarihi: 20.06.2022

ARAŞTIRMA MAKALESİ (Research Article)

*Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. (This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees).

Doi: 10.51524/uhusbad.1061923

by historical confederations. Furthermore, present confederal organisations are also carrying out such processes. The article taking into account various matters, e.g. the current Georgian and Ossetian standpoints as well as the present military, financial and political capabilities of the Georgian state, recognises its confederal formula as a worth-examining alternative.

Keywords: Georgia, South Ossetia, Frozen Conflict, Sovereignty, Confederalism

Giriş

Büyük Kafkas Dağları'nın her iki yakasında da coğrafi açıdan toprakları bulunan Osetya bölgesinin kuzey bölümü, 1993 Rus Anayasası uyarınca Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bir cumhuriyettir.³ 1993 Anayasası (md. 65/1) doğrultusunda Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti olarak tanımlanan kuzey bölümü, önemli sayıda teşrî, icraî ve kazaî yetkilerle donatılmıştır. Osetya bölgesinin güney bölümü ise 1995 Gürcü Anayasası tarafından herhangi bir statüyle donatılmamaktadır.⁴ Abhazya ve Acara Özerk Cumhuriyetleri özelinde yasama, yürütme ve yargıya ilişkin yetkilendirmeler yapan 1995 Anayasası (md. 7, 37, 45 ve 50), “Güney Osetya Eski Özerk Bölgesi” olarak isimlendirdiği bölüm için benzeri hükümleri geçerli kılmamaktadır (md. 1).

1995 Gürcü Anayasası doğrultusunda herhangi bir statüye sahip olmadan Gürcistan Cumhuriyeti'nin ülkesel bütünlüğünün bir parçasını oluşturan Güney Osetya, 1992 yılından itibaren fiilî (*de facto*) olarak Gürcistan'dan ayrı bir devlet teşkilatlanması inşa etmiştir (Bozkaya ve Eylemer, 2019: 120-122). 1991 yılında Sovyetler Birliği'nden yargısal (*de jure*) düzlemde tanınır bir şekilde ayrılan Gürcistan'da güçlenen aşırı Gürcü milliyetçiliğinden rahatsız olan özerk Oset yönetimi ile merkezî Gürcü hükûmeti arasındaki anlaşmazlıklar yoğun silahlı çatışmalara dönüşmüş; Güney Osetya coğrafyasında cereyan eden çatışmalar, 1992 yılının Haziran ayında Rusya'nın arabuluculuğunda imzalanan Soçi Antlaşması ile dondurulmuştur (Baarová, 2019: 160-168; Wakizaka, 2020: 127). 2008 yılının Ağustos ayında ülkesel toprak bütünlüğünü yeniden tesis etmek için Güney Osetya'ya karşı askerî operasyon başlatan Gürcü otoriteleri, Güney Osetya coğrafyasında Kafkasyalı gönüllü milisler ve jeostratejik saiklerle hareket eden Rusya'nın desteğini almış silahlı Oset unsurlara karşı mücadele etmiştir (Acaray, 2020: 173-176; Mikhelidze, 2009: 27). 2008 yılındaki çatışmaların Rus destekli unsurların galibiyetiyle neticelenmesi sonrasında fiilî olarak mukavemet kazanan Oset bağımsızlığı sınırlı sayıda devlet tarafından tanınmıştır.⁵ Yetersiz sayıdaki tanınmalar, Güney Osetya'nın ampirik egemenliğini (*empirical sovereignty*) yargısal egemenliğe (*jurisprudential sovereignty*) dönüştürmesine imkân vermemiş;⁶ devletlerarası hukuk tarafından sözde devlet (*quasi/sham/pseudo state*) olarak ifade edilen statüyle günümüze kadar varlığını sürdürmesine sebep olmuştur.⁷

Etno-kültürel saiklerle birlikte özellikle Rusya'nın jeostratejik politikalarının bir ürünü olarak ortaya çıkan Gürcü-Oset ihtilafının çözümüne dair pek çok adım 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren atılmıştır.⁸ Bu adımlar, Güney Osetya coğrafyası üzerinde mevcut bulunan yargısal egemenliğini ampirik egemenlikle taçlandırmak isteyen Gürcistan ile var olan ampirik egemenliğini yargısal egemenlikle bütünleştirerek bağımsızlığını uluslararası düzlemde tanınır kılmayı veya

³ 1993 Rus Anayasası'nın İngilizce versiyonuna erişim için bakınız: https://www.constituteproject.org/constitution/Russia_20-14?lang=en (16.01.2022).

⁴ 1995 Gürcü Anayasası'nın İngilizce versiyonuna erişim için bakınız: https://www.constituteproject.org/constitution/Georgia_2018?lang=en (16.01.2022).

⁵ Sınırlı tanınmaya dair nicel veriler ve kapsamlı analizler, bu çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde mevcut bulunmaktadır.

⁶ Ampirik egemenlik, 1934 yılında yürürlüğe giren ve 1936 yılında Milletler Cemiyeti Sözleşme Serisi'ne kaydedilen Devletlerin Hak ve Görevlerine Dair Montevideo Sözleşmesi'nin 1'inci maddesinde sıralanan ve devlet olmanın asgari şartları olarak nitelendirilen koşulların sağlanmasıyla elde edilebilmektedir. Mevzu bahis koşullar şu şekilde sıralanabilir: (1) tanımlanmış bir toprak parçası, (2) bu toprak parçası üzerinde yaşayan kalıcı bir nüfus, (3) söz konusu nüfusu idare edecek bir iktidar güç ve (4) diğer devletlerle ikili yahut çoklu ilişki yürütebilme ehliyeti. Belirtilen şartları sağlayan ve ampirik egemenliklerini elde eden devlet teşkilatlanmaları, bu egemenliklerinin uluslararası düzlemde tanınmasıyla birlikte yargısal egemenliklerini tesis edebilmektedir. Egemenliğin gerek ampirik gerekse yargısal vechelerine ilişkin detaylı izahatlar, bu çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde yer almaktadır.

⁷ Devletlerarası hukuk düzleminde Güney Osetya'nın sözde devlet olarak kabul edilmesinin gerekçeleri, bu çalışmanın üçüncü bölümünde izah edilmektedir.

⁸ Söz konusu adımların kapsamlı analizi için bakınız: Bergmann (2020); Hill (2010); Hoch (2020); Lynch (2020); Mnatsakanyan (2018).

irredantist bir tasavvur olarak Kuzey Osetya ile Rus egemenliğinin çatısı altında birleşmeyi hedefleyen Güney Osetya arasında bir orta yol bulamamıştır.⁹ Gürcü ve Oset otoritelerinin yürütmüş olduğu müzakerelerin sonuçsuz kalması, iki toplum arasında savaş döneminde hızlı bir şekilde artan husumetlerin kökleşmesine ve karşılıklı güvensizliğin kurumsallaşmasına sebep olmuştur.¹⁰ Kökleşen husumetler ve kurumsallaşan güvensizlik, genel itibarıyla günümüze kadar etkin bir şekilde varlığını hissettirmiştir.¹¹

Gürcü-Oset ilişkilerinde ivedi bir normalleşme ve iki toplum arasındaki ihtilafın derhâl ortadan kalkması kolay değildir. Uzun yıllar önce vuku bulan fiilî ayrılık sonrasında kökleşen husumetlerin ve kurumsallaşan güvensizliğin aniden buharlaşması zordur; ama ihtilafın çözümü için inşa edilecek yeni konfederal düzen, söz konusu husumetlerin ve güvensizliğin bertaraf edilmesine katkı sunabilir. İki toplum arasında güvenlik, ekonomi, sağlık, enerji ve sair pek çok alanda iş birliklerinin kurulabilmesine imkân verecek olan konfederalleşme adımları, ilk etapta Güney Osetya'nın menfaatine olan ve sözde Oset devletini egemen devlet statüsüne kavuşturacak teşebbüsler olarak algılanabilir. Konfederalleşme adımları çerçevesinde Gürcistan'ın bağlantı devleti statüsüne kavuşacak Güney Osetya, kısa vadede yargısal egemenliğini elde edebilir; fakat bu noktada ayrıca belirtmek gerekir ki, kurulacak olan Gürcü-Oset konfederasyonu, ikili iş birlikleri ve entegrasyoncu operasyonlar aracılığıyla yerel, bölgesel veya ulusal bağlılıkları uzun vadede konfederal bağlılıklara dönüştürebilir. Siyasi devlet teşkilatlanması, konfederal bağlılıkların meyvesi olarak şekillendirilen karşılıklı güven atmosferi içerisinde federal veya üniter bir yapılanmaya evrilebilir. Alman, Amerikan, Flemenk ve İsviçre Konfederasyonlarının tarihî gelişimi ve nihayetinde tek devlete evrilme süreçleri bu noktada örnek teşkil etmektedir. Benlüks Konfederasyonu da benzeri bir süreç dâhilinde olması hasebiyle güncel ve dinamik bir örnek olarak tek devlete evrilme iddiasını güçlendirici niteliktedir.

Uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, devletlerarası hukuk ve anayasa hukuku ile ilgili boyutları olan bu çalışma, Gürcü-Oset ihtilafının güncel durumunu değerlendirmekte; atılacak konfederalleşme adımlarıyla ihtilafın çözülebileceğini iddia etmektedir. İhtilafın güncel durumunun analizi kapsamında akademik ve kurumsal eserlerden istifade eden çalışmamız, konfederal yöntemlerin ihtilafın çözümündeki muhtemel etkililiğini ve yetkinliğini göstermek için kütüphane temelli yayınların yanı sıra devletlerarası antlaşmalar, anayasalar ve diğer mevzuat kaynaklarından da yararlanmışır.

Gürcü-Oset ihtilafının çözümüne dair güncel ve dinamik süreçleri dikkate alıp yeni bir anayasal düzen öneren ve bu önerisiyle ilgili literatüre katkı sunmayı gaye edinen çalışmamız, ihtilafın tarihsel arka planını ve günümüzdeki vaziyetini aktararak yola koyulmaktadır. Konfederal adımların ihtilafın çözümü için sağlayacağı muhtemel katkıları, kuramsal bilgilendirmeler ve pratik örnekler marifetiyle izah ederek yola devam eden çalışmamız, ihtilafın çözümünde kullanılacak askerî yöntemlerin yetersizliğine ilişkin nihai analizlerini sunarak neticeye ulaşmaktadır.

2. Gürcü-Oset Çatışmasının Tarihsel Arka Planı ve Güncel Durumu

Orta Çağ İrani toplulukları arasında yer alan Alanların devamı olarak nitelendirilen ve Kafkasya coğrafyasında yüzyıllardır mevcudiyetini koruyan kadim bir topluluk olan Osetler, Hint-Avrupa dillerinden biri olan Farsçaya benzeyen Osetçeyi konuşmaktadır (Kolstø ve Blakkisrud, 2008: 487; Lang, 1966: 20). Etno-kültürel açıdan Gürcüler ve diğer Kafkas halklarının hepsinden farklı karakteristik özelliklere sahip olan Osetlerin çoğunluğu inanç yönünden Ortodoks Hristiyanlığını benimsemektedir.¹² Kendilerine has etnik ve dilsel farklılıkları barındıran Osetlerin bir kısmı yargısal açıdan Rus egemenliği altında bulunan Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti'nde yaşamakta; diğer kısmı ise yargısal açıdan Gürcü egemenliği altında bulunan Güney Osetya'da varlığını sürdürmektedir

⁹ Ampirik ve yargısal egemenlik kavramlarının hukuki açıdan anlam ve kapsamına dair analizler, bu çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde yer almaktadır.

¹⁰ Kökleşen husumetler ve kurumsallaşan güvensizliğin kapsamlı analizi için bakınız: Cornell (2002); Nan (2010); Nikitin (2020); Sotiriou (2019).

¹¹ Mevzubahis husumetler ve karşılıklı güvensizliğin günümüze yansımalarının kapsamlı analizi için bakınız: Bayar (2021); Kukhianidze (2019); Toria vd. (2019); Tchantouridzé (2020).

¹² Kiril alfabesini kullanan Osetçeden farklı bir dil olan Gürcüce, 33 harften oluşan ve kendine has karakterleri bulunan müstakil bir alfabeye sahiptir. İki dil arasındaki biçimsel ve sistematik farklar hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Hewitt (1990, 2013); Jones (1995).

(O'Reilly ve Higgins, 2009: 568-571). Osetya bölgesinin bu iki bölümü arasındaki ulaşım ağı Roki Tüneli aracılığıyla sağlanmaktadır (Toal ve O'Loughlin, 2013: 137-145).

Oset halkının etnik yönden tarihî kökenini oluşturduğu belirtilen Alanlar, milattan sonra ilk yüzyıllardan itibaren göçebe yaşam biçimini benimseyen bir Kafkas topluluğu olarak kayıtlara geçmiştir (Pearce, 1954: 14-19). Alan topluluğunun göçebe ve birlik hâlinde sürdürdüğü yaşam tarzı, Avrupa Hun Hükümdarı Attila'nın mevzubahis topluluğu ikiye bölmesine kadar sürmüştür (Pearce, 1954: 14). Attila'nın müdahalesi sonrasında, bir kısmı Batı Avrupa'ya göç eden Alanların kalan kısmı Kafkasya coğrafyasında önemli bir yer tutan Büyük Kafkas Dağları'nın kuzeyinde ve Terek Irmağı boyunca yerleşmiştir (Pearce, 1954: 14-15). Söz konusu coğrafyada yerleşik yaşama geçiş yapan Alanlar, Rus prenslikleriyle ticaret yaparak çeşitli etkileşimlerde bulunmuş ve bu durumun bir uzantısı olarak, 10'uncu yüzyılda büyük çoğunluğu Ortodoks Hristiyanlığını benimsemiştir (Sönmezoglu vd., 2017: 227).

13'üncü yüzyılda Kuzey Kafkasya'ya yönelik olarak gerçekleştirilen Moğol ve Tatar akınları neticesinde fiilî düzlemde kuzey ve güney bölümlerine ayrılan Osetya bölgesi, belirli bir süre Türk himayesi altında varlığını sürdürdükten sonra, 16'ncı yüzyılda Rus hâkimiyeti altına girmiştir (Gerrits ve Bader, 2016: 298). Söz konusu dönemde, Osetlerin hem Moğol-Tatar ittifakı hem de Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Rusya'nın yanında yer alması, bölge üzerinde Rus egemenliğinin sağlanmasında etkili olmuştur (Pallin ve Westerlund, 2009: 402-403). Ruslara sağlanan Oset desteği tarihsel süreçte daimî olmamış; Çarlık Rusya'nın Kuzey ve Güney Osetya'yı sırasıyla 1774 ve 1801 yıllarında topraklarına anayasal statü tanımaksızın dâhil etmesi sonrasında, bölgedeki Rus hâkimiyetine karşı Oset isyanları tarih sahnesindeki yerini almıştır (Karagiannis, 2014: 403). Rus egemenliğine karşı 1802 yılında kayıtlara geçen ilk Oset köylü ayaklanmasını, 1850 yılına kadar farklı dönemlerle vuku bulan 8 ayrı kalkışma takip etmiştir (Saparov, 2015: 29).

1905 yılında gerçekleşen Rus-Japon Savaşı'nın Rus tarafı için bir yenilgiyle sonuçlanmasının ardından Rusya'da patlak veren 1905 Devrimi sürecinde devrimcilerin yanında yer alan Osetler, Çarlık Rusya'ya karşı yeniden ayaklanmış; ayaklanmanın pek çok öncü ismi, Çarlık rejiminin devrimi bastırması sonrasında ya öldürülmüş ya da Sibiry'a sürülmüştür (Saparov, 2010: 101-106). 1917 yılında başarıyla neticeye ulaştırılan Bolşevik Devrimi sırasında kendilerini Rus devrimcilerden soyutlamaya çalışan Oset elitleri, her ne kadar Vladikavkaz merkezli bir hükümet ilan etmiş olsalar da kısa süre içerisinde yeni bir Oset-Rus yakınlaşması gerçekleşmiştir (Pearce, 1954: 17).

Rus sosyalizminin taşıyıcı kolonları olan Vladimir Lenin liderliğindeki Bolşevikler ve Julius Martov öncülüğündeki Menşevikler arasında 1917 Devrimi sürecinde gün yüzüne çıkan uyuşmazlıklar, kurumsal Rus ve Gürcü tutumlarına da yansımış; Gürcü-Oset ihtilafının temelleri de bu tutumların bir uzantısı olarak atılmıştır (de Waal, 2012: 1711-1715). 1917 yılının Şubat ayında Bolşeviklerle beraber geçici Rus hükümetinde görev alan Menşevikler, aynı yılın Ekim ayında Bolşeviklerin iktidarı yekûnen ele geçirmesi sonrasında kurulan Sovyet hükümetinde yer almamıştır.¹³ Örgütsel açıdan Rusya'da hareketsiz hâle gelen Menşevikler, kuvvetli oldukları Gürcistan'da bağımsız devlet teşkilatlanmasına gitmiş ve 1918 yılında Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'ni kurmuştur (Bondarevsky, 1991: 67-71; Nelson ve Amonashvili, 1992: 688-691). Demokratik Cumhuriyet sınırları dâhilinde yaşayan ve Menşeviklerin otoritesini kabul etmeyen Oset köylüleri, 1918 yılının Mart ayında Tiflis yönetimine karşı ayaklanma başlatmıştır (Jones, 1988: 617-620; Ram, 2020: 140-148). Alman ve İngiliz desteğiyle bastırılan ayaklanma, netice itibarıyla Osetleri Bolşeviklere yaklaştırmıştır (Blank, 1993: 35-36; Janelidze, 2018: 174-175). Rus desteğini arkasına alan ve Menşevik tahakkümünü kabul etmeyen Osetler, 1919 yılının Ekim ayında Roki merkezli yeni bir isyan başlatmıştır (Lee, 2017: 180-230; Smith, 1998: 519-544). Bolşeviklerin desteklemiş olduğu bu isyanla beraber Vladikavkaz merkezli bir sosyalist cumhuriyet inşa ederek Sovyetler Birliği'ne katılmaya teşebbüs eden Osetler, Tiflis yönetimi tarafından tekrardan bastırılmıştır (Toal, 2008: 673-674).

Oset-Rus yakınlaşması, Menşeviklerin kontrolündeki Gürcü hükümetinin Kızıl Ordu tarafından 1921 yılında yıkılması akabinde anayasal kurumsallaşma yoluna girmiştir (Gabisonia, 2012: 78; Souleimanov, 2013: 112). 1918 yılından 1921 yılına kadar Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'ne karşı

¹³ Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki iktidar mücadelesinin kapsamlı analizi için bakınız: Broido (2018); Brovkin (1987).

üç kez büyük çaplı ayaklanma çıkaran Güney Osetya, Menşeviklerin Gürcistan'da otoriteyi kaybetmelerinden sonra, Bolşevik odaklı Moskova yönetiminin 1922 yılında atmış olduğu anayasal adımlarla birlikte özerk bir oblasta dönüştürülmüş ve Sovyetler Birliği'ne katılmıştır (Kolstø ve Blakkisrud, 2008: 487). Birliğe katılımı takip eden süreçte, Güney Osetya Özerk Oblastı sınırları dâhilinde barış atmosferi hâkim olsa da etno-kültürel açıdan Osetler adına problemlili bir dönem 1938-1953 yılları arasında vuku bulmuştur (Souleimanov, 2013: 112-113). Söz konusu dönem dâhilinde çeşitli asimilasyon politikalarına maruz kalan Osetler, adadillerini Kiril alfabesi yerine Gürcü alfabesiyle kullanmaya zorlanmış; bu durum, Kiril alfabesini kullanan Kuzey Osetya'daki Osetler ile Güney Osetya'da yaşayanlar arasında kültürel farklılaşma ve uzaklaşmalara sebebiyet vermiştir (Cheterian, 2012: 1627-1630). Bahsi geçen dönemde Gürcüler ve Osetler arasında artan evlilik sayıları, Gürcü ve Oset topluluklarının birbirlerine yakınlaşmasına ve azınlık Oset kültürünün baskın Gürcü kültürü içerisinde kısmi olarak öğütülmesine neden olmuştur (Toal, 2008: 674).

Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı bir özerk bölge olarak 1990 yılına kadar genel itibarıyla barışçıl atmosfer içerisinde varlığını devam ettiren Güney Osetya, Gürcü bağımsızlığı sürecinde yeniden çatışma sahası hâline gelmiştir (Coene, 2009: 40). 8 Nisan 1991 tarihi ile Gürcü bağımsızlığının ilan edildiği dönemde Gürcistan'ın siyasi liderliği, aşırı Gürcü milliyetçisi olan Zviad Gamsahurdiya tarafından yürütülüyordu (Petro, 2008: 1538; Vachridze, 2012: 83-87). Gürcistan'da yüzyıllardır yaşayan etnik azınlıkları "misafir" olarak gören ve "Gürcistan Gürcüler içindir" gibi, ötekileştirici ve şovenist bir slogana yaslanan Gamsahurdiya, Abhazya ve Güney Osetya'nın özerk statülerini ortadan kaldıracak ve her iki bölgede asimilasyon politikalarının uygulanmasına imkân verecek bir yol haritası belirlemiştir (Souleimanov, 2013: 90-116). Gamsahurdiya'nın aşırı milliyetçi yaklaşımlarına karşı bağımsızlık ilanının hemen öncesinde, 1991 yılının Ocak ayında Gürcistan Silahlı Kuvvetleri ile Oset militanlar arasında bir ay süreli yoğun çatışmalar Güney Osetya coğrafyasında cereyan etmiştir (Sammüt ve Cvetkovski, 1996: 12). Bu çatışmalar, Gürcü ve Oset halkları arasındaki toplumsal kutuplaşmayı artırmış; Güney Osetya'da yaşayan Gürcülerin Gürcistan'a, Gürcistan'da yaşayan Osetlerin de Güney Osetya veya Kuzey Osetya-Alanya Özerk Cumhuriyeti'ne göç etmesine sebep olmuştur (Karagiannis, 2014: 403). 1992 yılının Haziran ayında Rusya'nın arabuluculuğunda imzalanan Soçi Antlaşması ile ateşkes ilan edilmiş; Gürcü ve Osetlerle birlikte Rus unsurlardan oluşan bir barış gücü Güney Osetya'da konuşlanmıştır (German, 2006: 6-7; Potier, 2001: 14). Mevzubahis barış gücü, Güney Osetya'nın tedrici olarak Gürcistan'dan ayrı bir donmuş çatışma bölgesi hâline gelmesine sebep olmuştur. Donmuş çatışma bölgesindeki barış atmosferi 2004 yılının ortalarına kadar büyük ölçüde korunmuştur (Allison, 2008: 1146).

Aşırı Gürcü milliyetçisi Gamsahurdiya'nın kısa cumhurbaşkanlığı döneminin askerî müdahaleyle bitmesi sonrasında göreve gelen Eduard Şevardnadze'ye karşı 2003 yılının Kasım ayında Batı yanlısı bir başkaldırı yaşanmıştır (Sarıkaya, 2011: 2). 2 Kasım 2003 tarihinde yapılan seçimlere hile karıştığı iddiasıyla başlayan gösteriler, Mihail Saakaşvili ve destekçilerinin ellerinde güllerle birlikte Gürcü Parlamentosu'na girerek oturumu kesmesiyle devam etmiş ve "Gül Devrimi" olarak adlandırılan radikal değişim süreciyle tamamlanmıştır.¹⁴ 2000'li yılların başında eski Sovyet ve Balkan coğrafyasında sokak gösterilerine dayalı gerçekleşen devrimlerin bir örneği olarak gösterilen Gül Devrimi'nin ardından, 2004 yılının Ocak ayında Gürcistan'da erken seçimler düzenlenmiştir (Welt, 2010: 64). Devrimin Batı yanlısı öncü ismi Saakaşvili'nin lideri olduğu Birleşik Ulusal Hareket, toplam geçerli oyların %96'sını alarak seçimin açık ara galibi olmuş ve iktidara gelmiştir (Cornell ve Nilsson, 2009: 252). Saakaşvili yönetimi, bir taraftan ekonomik liberalleşme ve devlet kurumlarının kurumsallaşması için çeşitli reformlar yapmış, diğer taraftan merkezî yönetimin daha güçlü hâle getirilmesi için anayasal politikalar üretmiştir (Cornell, 2007: 7-8). Bu kapsamda; Şevardnadze döneminde geniş teşri ve icraî yetkileri Aslan Abaşidze liderliğinde kullanan Acara Özerk Cumhuriyeti'nin merkezî yönetim ile arasında bulunan bağlar sıklaştırılmış ve merkezî yönetimin muhtariyete karşı hiyerarşik üstünlüğünü perçinleyen hukuki normlar Gürcü mevzuatına dâhil edilmiştir (Markedonov, 2015: 112; O'Loughlin vd., 2014: 428).

¹⁴ Ülkenin kalkındırılması ve Gürcü milletinin refah seviyesinin yükseltilmesinde söz konusu olan başarısızlıklar ile yolsuzlukla mücadeledeki yetersizlikler, Şevardnadze'ye karşı sürdürülen ve neticeye kavuşturulan yaygın protestoların en mühim gerekçeleri olarak gösterilmektedir. Daha fazla bilgi için bakınız: Cornell (2007).

Acara'yı merkezî yönetimin etkisi altına almayı başaran Saakaşvili yönetimi, benzeri anayasal politikalarını Abhazy ve Güney Osetya için de uygulamak için planlamalar yapmıştır (Mitchell, 2006: 670-675). Bu planlamaları hoş karşılamayan Güney Osetya otoriteleri ile Tiflis yönetimi arasındaki ilişkiler, Saakaşvili'nin 2004 yılının yaz mevsiminde Güney Osetya'dan gerçekleşen kaçakçılık faaliyetlerini durdurmak istemesi sonrasında daha da gerilmiştir (German, 2012: 1652). Batı yanlısı politikalar izleyen ve Gürcistan'ı Kuzey Atlantik İş Birliği Örgütü mensubu hâline getirmeyi hedefleyen Saakaşvili yönetiminin Güney Osetya için geniş özerklik vadeditip insani yardım sağlamayı teklif etmesi, söz konusu gerilimi yumuşatmayı amaçlayan teşebbüsler olarak algılanmış olsa da, Saakaşvili'nin Güney Osetya ile Rusya arasındaki ticaretin devamı için hayati öneme sahip olan Ergneti pazarını kapatması sonrası Gürcü-Oset gerilimi sertleşmiştir (Ellison, 2011: 346; O'Loughlin vd., 2014: 428).

Batı yanlısı politikalar izleyen Saakaşvili yönetimi Rusya tarafından da hoş karşılanmamıştır (George, 2008: 1152; Light, 2010: 1579-1582). Sovyetler Birliği'nin dağılması akabinde kurulan bağımsız devletler ve Orta Asya ile Kafkasya bölgelerini “*yakın çevre*” olarak tanımlayan Kremlin yönetimi, Soğuk Savaş sonrası dönemde bu çevre üzerinde siyasi baskınlık kurmaya dayanan bir dış politika şekillendirmiştir.¹⁵ Rus çıkarlarına aykırı politikalar izleyen ve Gürcistan'ı Rusya'dan ziyade Batılı devletlere yaklaştırmayı arzulayan Saakaşvili yönetimi de bu politikanın süjeleri arasında yer almıştır (Kakachia, 2010: 91). Gürcüler arasında kademeli olarak artan Rus karşıtlığına karşı bir hamle olarak Gürcistan vatandaşlarına vize yönünden kısıtlamalar getiren Moskova yönetimi, Gürcü ekonomisi için büyük bir öneme sahip olan şarap ve mineral suyu ithalatını da durdurmuştur (Allison, 2009: 177-181; Cenus vd., 2014: 7-8; Nilsson, 2018: 30-37). Osetlere yönelik olarak da politikalar geliştiren Kremlin yönetimi, nüfusunun neredeyse %80'i Rus pasaportuna sahip olan Güney Osetya'nın Gürcü saldırısına maruz bırakılması hâlinde Osetleri savunacağını da ayrıca belirtmiştir (Ekinci, 2019: 104-105; Nagashima, 2019: 187-193; Rayfield, 2012: 395-396). Rus desteğini somut bir şekilde arkasına alan Güney Osetya otoriteleri, 2006 yılında yargısal anlamda meşruiyeti olmayan bir bağımsızlık referandumu düzenlemiş; düzenlenen referanduma katılan Osetlerin %99'u bağımsızlık lehinde oy vermiştir (Cornell ve Starr, 2006: 56). Bölgede yaşayan Gürcülerin iştirak etmediği referandum, Gürcü mevzuatının ihlali niteliğinde bir teşebbüs olmaktan öteye gidememiş; ne Rusya Federasyonu ne de diğer egemen devletler tarafından tanınmıştır (Coene, 2009: 154).

Referandum atmosferinde gerilen Gürcü-Oset ilişkileri açısından Osetlerden yana bir tavır takınan Kremlin yönetimi, 2008 yılının Nisan ayından itibaren Güney Osetya ile doğrudan resmî kanallar kurarak ilişkilerin yürütülmesini amaçlayan diplomatik adımlar atmıştır.¹⁶ Aynı yılın Temmuz ve Ağustos aylarında Oset milislerin Gürcü askerî noktalarını ve Gürcülerin demografik olarak yoğun bir şekilde yaşadığı köyleri hedef alan saldırılar düzenlemesiyle beraber Güney Osetya'daki gerilim artmıştır (Hamilton, 2018: 6). Gerilen atmosfer, Rus ordusunun Kafkasya'da askerî tatbikat başlatması ve Güney Osetya'da bulunan Gürcü köylerini topçu ateşine tutması sonrasında bölge için bir savaş hâlinin tezahür etmesine sebep olmuş; Rus askerî personelinin Güney Osetya'da aktif rol oynamaya başladığının Saakaşvili tarafından duyurulması akabinde, Gürcistan Silahlı Kuvvetlerince bölgede Gürcü hâkimiyetini yeniden tesis etmek üzere askerî operasyon başlatılmıştır (Bowker, 2011: 199-201).

7-8 Ağustos 2008 tarihlerinde Güney Osetya'nın fiilî başkenti olan Şinvali'ye yönelik Gürcü otoritelerince başlatılan askerî müdahalenin ilk döneminde Şinvali ve çevresindeki bazı Oset köyleri Gürcü kontrolü altına girmiş olsa da Rus ordusu tarafından desteklenen Oset milisler, üç gün içerisinde Gürcü saldırılarının tamamını püskürtmüştür (Allison, 2008: 1147-1148). Çatışmalar sırasında sadece Güney Osetya'da yenilgiye uğramayan, Abhazy'da Gürcü hâkimiyeti altındaki son bölge olan Kodori Vadisi'ni Abhaz otoritelerine kaybeden ve Rus ordusunun Tiflis'e çok yakın bir vilayet olan Gori'ye kadar ilerlemesini durduramayan Gürcü yönetimi için savaşı neticelendirecek bir ateşkesi imzalamak kaçınılmaz hâle gelmiştir (Traynor vd., 2008). Söz konusu ateşkes, Fransız yönetiminin

¹⁵ Bazı Rus analistler, mevzubahis politikanın tarihî kökenlerinin 19'uncu yüzyılda Orta Asya coğrafyasında Rus ve Britanya İmparatorlukları arasında geçen “*Büyük Oyun*” (*Great Game*) rekabetine dayandırırlar. Büyük Oyun, bahsedilen yüzyılda kolonyal bir imparatorluk olan İngilizlerin Hindistan'daki sömürgeleri üzerindeki hâkimiyetine bir tehdit olarak gördüğü Çarlık Rusya'ya karşı Orta Asya coğrafyasında engelleme ve bir dizi istihbarat faaliyeti yürütme operasyonu olarak şekillendirilen terimdir. Daha fazla detay için bakınız: Ancak (2020); Hopkirk (2001); Kazantsev vd. (2020); Koca (2019); Kuchins ve Zevelev (2012).

¹⁶ Söz konusu adımların kapsamlı analizi için bakınız: Ambrosio ve Lange (2016); German (2016).

arabuluculuğuyla ete kemiğe büründürülmüş; Fransız Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, Rus Cumhurbaşkanı Dimitri Medvedev, Gürcü Cumhurbaşkanı Mihail Saakaşvili ve Güney Osetya lideri Eduard Kokoity'in imzalamış olduğu altı maddelik antlaşmayla birlikte bölge için yeni bir barış planı ortaya konmuştur (Harding ve Prothero, 2008). Ateşkes antlaşması, Güney Osetya'da devriye görevi yapacak bazı Rus askerî unsurları haricindeki Rus güçlerinin Gürcistan'dan çekilmesini ve Güney Osetya ile 1992 yılından beri Gürcistan'dan fiilî olarak ayrı olan Abhazya'nın statüsünün uluslararası düzeyde yürütülecek müzakereler neticesinde belirleneceğini öngörmüştür (Bowker, 2011: 200).

Gürcü tarafı adına açık bir yenilgiyle sonuçlanan savaş sonrasında, Rusya Federasyonu ile Abhazya ve Güney Osetya arasındaki siyasi ve iktisadi bağlar daha da sıkışmıştır (Souleimanov vd., 2018: 74-78). Savaşın ve Gürcü hezimetinin sorumlusunun Abhaz ve Güney Osetya özerkliğine düşmanca tavır takınan Saakaşvili yönetimi olduğunu ilan eden Rusya Federasyonu, Batılı devletlerin Kosova'nın bağımsızlığını tanımalarına cevap niteliğinde bir hamle yapmış; hem Abhazya hem de Güney Osetya'yı 26 Ağustos 2008 tarihinde bağımsız devlet olarak tanımıştır (Aublaa, 2018: 317; Caspersen, 2013: 930-942; Fabry, 2012: 661-676). Bu tanıma ve takiben gelen diğer birkaç tanıma, bir sonraki bölümde etraflı bir şekilde açıklanacağı üzere, Güney Osetya'ya Birleşmiş Milletler (BM) üyeliğiyle elde edebileceği egemen devlet statüsünü kazandırmamış; anayasal ve uluslararası düzlemde Gürcistan Cumhuriyeti'ne bağlı bir bölge olan Güney Osetya'yı sözde devlet hâline getirmiştir.¹⁷

Güney Osetya'daki Rus etkisi, savaştan sonraki dönemde de artarak devam etmiştir (Littlefield, 2009: 1475-1480). Moskova yönetimi ile Şinvali otoriteleri arasında imzalanan Dostluk, İş Birliği ve Karşılıklı Destek Antlaşması uyarınca Rusya Federasyonu Güney Osetya'da 4000 kadar asker bulunduracağı dördüncü üssünü kurmuştur. Rus güçleri aynı zamanda bölgenin güvenliğini tesis etmek için Gürcü kontrolünde olan topraklar ile Güney Osetya arasında fiilî olarak bulunan sınırın korunması görevini de üstlenmiştir (Gerrits ve Bader, 2016: 302). Askerî korumanın yanı sıra ekonomik açıdan da savaş sonrası dönemde tamamen Rus yardımlarına muhtaç hâle gelen ve Rus Rublesi'ni resmî para birimi olarak kullanan Güney Osetya'nın bütçesinin büyük kısmı Moskova'dan gelen yardımlardan oluşmuştur (O'Loughlin vd., 2014: 435-437). Ekonomik düzlemdeki bu hassasiyet, küresel koronavirüs salgını döneminde daha da belirgin hâle gelmiştir.¹⁸

Dünyanın tamamını etkisi altına alan; ekonomik, siyasi, hukuki, sosyal, psikolojik ve diğer pek çok alanda tesir bırakan ve bırakmaya da devam eden salgın döneminde Güney Osetya mühim sorunlarla karşılaşmıştır (Tarkhanova, 2020). Salgınla mücadelede aşya erişim hususunda çeşitli zorluklar yaşayan Oset otoriteleri; tanı testlerine erişim, vaka sayılarının kaydı ve duyurulması ile tedavi ve tedbir için gerekli tıbbi yardım malzemesinin temin edilmesi açısından da yeterli Rus desteğini görememiştir (Uluslararası Kriz Grubu (UKG), 2020: 13). Salgın sebebiyle hayatını kaybedenlerin resmî kaydını uzun süre paylaşmayan Oset yetkililer, bölgedeki hastanelerin fiziki ve teknik yetersizliklerinin giderilmesi ile mesleki eğitimden yoksun sağlık çalışanlarının yetiştirilmesi hususlarında da başarılı bir süreç yönetimi sergileyememiştir (Parastaev, 2021a). Bu durum, Güney Osetya'yı salgına karşı savunmasız hâle getirmiştir (Parastaev, 2021b).

Gürcistan Cumhurbaşkanı Salome Zurabişvili ve diğer Gürcü yöneticiler, salgınla mücadele sürecinde Abhazya ve Güney Osetya'ya destek olmak üzere BM kuruluşlarının aktif rol oynamasını rica etmiş; Gürcistan üzerinden bölgeye sağlanacak yardımların Gürcü otoritelerince engellenmeyeceğini duyurmuştur (Dumbadze, 2020). Bu çağrılar uluslararası platformlarda karşılık bulmuş; önemli miktarda tıbbi yardım malzemesi, Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın sponsorluğunda ve Dünya Sağlık Örgütü'nün öncülüğünde Gürcistan üzerinden Abhazya'ya ulaştırılmıştır (de Waal, 2020). Ek olarak; Abhaz halkının Gürcü hastanelerinde tedavi görmesi için prosedürleri kolaylaştıran Gürcü hükûmeti, Abhazya sınırına yakın bir Gürcü şehri olan Rukhi'de yeni bir hastane açarak Abhazların Gürcü sağlık hizmetlerinden istifade edebilmesi için arzulan adımları atmıştır (Hauer, 2020). Salgınla mücadelede en önemli aşamalardan biri olan tedavi süreçlerine ilişkin

¹⁷ Bu çalışmanın yayına hazırlandığı tarih itibarıyla Güney Osetya'yı bağımsız bir devlet olarak tanıyan BM üyesi devletler şunlardır: Nauru, Nikaragua, Rusya, Suriye Arap Cumhuriyeti ve Venezuela.

¹⁸ 12 Aralık 2019 tarihinde Çin'de ortaya çıkan yeni koronavirüs hastalığı, kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılmıştır. Ortaya çıkışından kısa süre sonra, 12 Mart 2020 tarihinde, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemik bir hastalık olarak ilan edilen koronavirüs hastalığı, 2022 yılının Ocak ayı itibarıyla 5.5 milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur.

olarak da Gürcü-Abhaz etkileşimi sağlanmış; Abhaz doktorlar ile Gürcistan'ın Kutaisi şehrinde görev yapan Gürcü doktorların tedaviye dair birbirlerine danışabileceği çevrim içi platformlar BM Kalkınma Programı sponsorluğunda oluşturulmuştur (Anjaparidze, 2020).¹⁹

Abhazy ve Gürcistan arasında salgın döneminde kayıtlara geçen ılımlı atmosferin bir benzeri Gürcü-Oset ilişkileri açısından tezahür etmemiştir (UKG, 2020: 12). Oset yetkililer, Dünya Sağlık Örgütü ve diğer uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaktan kaçınmış; Güney Osetya'yı Gürcistan'ın ülkesel bütünlüğü içerisinde değerlendiren bu kuruluşlarla pratiğe dökülecek herhangi bir yakınlaşmanın Oset egemenliğini zedeleyeceğine inanılmıştır (UKG, 2020: 12). Abhazy benzeri yakınlaşmayı Güney Osetya ile de gerçekleştirmek isteyen Tiflis yönetimi, 2018 yılında oluşturmuş olduğu Uzlaştırma ve Sivil Eşitlik İçin Devlet Bakanlığı aracılığıyla çeşitli faaliyetler sürdürmüştür. Bu kapsamda; Devlet Bakanlığı tarafından başlatılan “*Daha İyi Gelecek İçin Bir Adım*” girişimi, koronavirüs salgınıyla mücadele sürecinde Gürcistan ile Güney Osetya arasındaki kökleşmiş husumetler ve kurumsallaşmış güvensizliğin bertaraf edilmesi için teşebbüslerde bulunmuştur.²⁰ ılımlı Gürcü inisiyatiflerini iyi niyetli girişimler olarak algılamayan Oset otoriteleri, bu katı tutumlarının bir neticesi olarak salgınla mücadelede sayısız zorluğu tecrübe etmiş ve bölgedeki insani durum giderek kötüleşen bir hâl almıştır.²¹

Uzun yıllar süren fiili ayrılıkla birlikte kökleşen husumetlerin ve kurumsallaşmış güvensizliğin ivedi bir şekilde bertaraf edilmesi zordur; ama koronavirüs salgını sürecinde muzdarip olunan sayısız problemin çözümünde Gürcistan ile geliştirilecek iş birliklerinin Güney Osetya'ya menfaat sağlayabilme ihtimali vardır. Mevzubahis iş birliklerinin kurulabilmesi için iki toplum arasında karşılıklı güvenin net bir şekilde tesis edilmesi gerekliliği aşikârdır. Konfederal yönetimin sağlayacağı imkân ve kabiliyetler marifetiyle bahsi geçen karşılıklı güven ortamına kavuşulması ve Gürcü-Oset ihtilafının kalıcı çözümüne ulaşılması ihtimal dâhilindedir. Söz konusu imkân ve kabiliyetler, konfederal yönetimin bir sonraki bölümde tanıtılmasından sonra mukayeseli analizler eşliğinde sunulacaktır.

3. Konfederal Yönetimin Temel Özellikleri

Bir devletin kurulabilmesi için temel düzeyde ülke, millet ve egemenlik şeklinde üç unsurun varlığı aranmaktadır (Gözler, 2018: 4). Anayasal bir kavram olarak egemenlik; biri ampirik diğeri yargısal olmak üzere iki ana anlam ihtiva etmektedir (Crawford, 1976: 110; MacCormick, 1999: 4-13). Ampirik anlamda egemenlik, bir toprak parçası üzerinde en üstün buyurma gücünü başka bir kişi, teşkilat yahut yapının kabulüne dayalı olmaksızın kullanabilme yetisi olarak ifade edilmektedir (Conversi, 2016: 485-489; Hakyemez, 2004: 2-5). Bir gücün ampirik açıdan egemen olarak kabul edilebilmesi için bir toprak parçasına, bu toprak parçası üzerinde yaşayan kalıcı bir nüfusa, söz konusu toprak parçası ve nüfus üzerinde etkili olan bir otoriteye ve dış müdahaleleri veya kontrolleri engelleyecek bağımsızlığa sahip olması gerekmektedir (Ichijo, 2009: 155-161). Yargısal açıdan egemenlik ise, bir devletin devletlerarası hukuk açısından egemen statü elde etmesiyle açıklanmaktadır (Keating, 2012: 9-15; Lapidoth, 1992: 328-336). Söz konusu statüyü elde etmek için devletin sadece ampirik tanımlamanın dört şartına sahip olması yetmemekte, ampirik egemenliğinin uluslararası toplumu temsil eden BM tarafından da ayrıca kabul edilmesi gerekmektedir (Bhandari, 2014: 330-333; Crawford, 2006: 3-10).

Egemenlik, modern anlamda tanımlanıyorken hem ampirik hem de yargısal anlayışının dikkate alınmasını gerekli kılan melez bir bakış açısına ihtiyaç duymaktadır (Dugard ve Raič, 2006: 95-100). Abhazy ve Güney Osetya gibi yerlerde tesis edilen devlet teşkilatlanmaları, egemenliğin ampirik şartlarını taşıyor olsa da, ampirik egemenliğin uluslararası toplum tarafından yargısal tanınması vuku bulmadığından ötürü devletlerarası düzlemde egemen devlet olarak kabul görmeleri mümkün değildir (Kohen, 2006: 2-4). Mevzubahis düzlemde sözde devlet olarak algılanan bu teşkilatlanmalar, ampirik egemenliklerini yargısal boyuta taşıyabilmeleri için nihai anlamda BM üyesi olmaları gerekmektedir

¹⁹ Küresel koronavirüs salgını sürecinde Gürcü ve Abhaz otoriteleri arasında cereyan eden ılımlı atmosferin etraflı analizi için bakınız: Kolçak ve Ercan (2021).

²⁰ Mevzubahis faaliyetlerin kısa bir özeti için bakınız: <https://civil.ge/archives/407951> (15.01.2022).

²¹ Koronavirüs salgınının bölgedeki yıpratıcı etkilerinin analizi için bakınız: Chankvetadze ve Murusidze (2020); Parastayev (2021a, 2021b); UKG (2020).

(Dugard, 1987: 35). Bu üyelik, BM Genel Kurulu'nun BM Güvenlik Konseyi tarafından önerilen aday devletin BM'ye katılımını üçte iki çoğunlukla onaylamasıyla söz konusu olmaktadır (Raiç, 2002: 5). Alternatif olarak; BM Güvenlik Konseyi daimî üyeleri arasında sıralanan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık, Çin, Fransa veya Rusya tarafından ampirik egemenliği tanınan aday devletlerin de diğer daimî üyelerin hiçbirinin ilgili karara muhalefet şerhi koymaması kaydıyla BM üyesi olabilmesi ihtimal dâhilindedir (Pavković ve Radan, 2007: 36). Bu durum, daimî üyelerin birinin dahi BM üyesi olmasına karşı çıktığı aday devletin yargısal egemenliğini kazanamamasına ve netice itibarıyla sözde devlet olarak varlığını sürdürmesine sebep olmaktadır (Kolçak, 2020b: 152; Pavković, 2011: 308).

Sözde devlet nitelendirmesinden kurtulmak için yargısal egemenliğin muhakkak elde edilmesi gerekliliği, devletlerarası hukuk doktrininde çeşitli eleştirilere tabi tutulmaktadır. Söz konusu doktrinde önemli bir yer tutan izhari kuram (*declaratory theory*), 1933 tarihli Devletlerin Hak ve Görevlerine Dair Montevideo Sözleşmesi kaynaklı ampirik şartların sağlanmasını egemenliğin elde edilmesi için yeterli görmektedir (Eckert, 2002: 21-23). İzhari kurama göre; ampirik şartları sağlayan Güney Osetya, egemen bir devlet olarak kendisini tanıyan Nikaragua, Rusya ve Venezuela gibi devletlerle ikili yahut çoklu diplomatik ilişkiler sürdürebilir. BM üyeliğinden yoksunluk, not edilen devletlerle ilişkilerin sürdürülmesi noktasında Güney Osetya'yı engellemeyeceği için, egemenlik özelinde olumsuz bir nitelendirmenin yapılması da izhari kurama göre yersizdir (Ediger, 2018: 1679-1680).

İzhari kuramın kayda geçirilen temel iddiasını reddeden ve öğretide yer alan yapıcı kuram (*constitutive theory*), BM üyeliği noksanlığının bazı diplomatik ilişkilerin yürütülmesini önlemeyeceğini kabul etmektedir (Crawford, 2006: 4). Bu noktada önemle vurgulamak gerekir ki, yürütülen bazı ilişkilerin mevcudiyeti, ampirik egemenliğini elde etmiş devlet teşkilatlanmasını, yargısal egemenliğini tesis etmiş bir devletle eşit statüye taşımamaktadır (Eckert, 2002: 23-24). Bu teşkilatlanma, her ne kadar kendisini tanıyan devletlerle diplomatik ilişki yürütebilir olsa da, uluslararası kuruluşlar nazarında devletlerarası hukukun somut bir süjesi hâline gelememektedir (Ediger, 2018: 1680-1681). Bir başka deyişle, BM sözleşmelerine taraf olamayan, BM kararlarına katılamayan, uluslararası kuruluşlarda temsilcilik bulunduramayan ve bu kuruluşların işlevsel kılınmasında resmî rol oynayamayan teşkilatlanmaların, tüm belirtilenlerde payı olan ve yargısal egemenliğini BM üyeliğiyle elde etmiş devletlerle eşit statüde olduğunu ileri sürmek zordur (Vidmar, 2012: 361). Bu zorluk, yargısal egemenliğini tesis edemeyen devlet teşkilatlanmaları için egemenlik iddiasında bulunma noktasında da aynen caridir.²²

Konfederalleşme, devletlerin egemenliğine ampirik veya yargısal açıdan halel getirmeden birlikler oluşturmalarına imkân vermektedir (Ducháček, 1985: 46; Perry, 2015: 497). Söz konusu birlikler, iki veya daha fazla devletin siyasi ve iktisadi anlamda devletlerarası düzlemde etkili olma gayelerinin yanı sıra ortak savunma ve dış politika ajandaları oluşturma hedeflerini gerçekleştirmek için ete kemiğe büründürülebilmektedir (Elazar, 1995a: 6; Stevens, 1977: 182). Birlikler, konfederal bileşenlerin tümünün sınırları dâhilinde hukuki anlamda geçerli ve bağlayıcı olan yazılı temel antlaşmalarla inşa edilmektedir (Lister, 1996: 33; Wolff, 2011: 1785). Bu antlaşmalar; savunma, uluslararası ilişkiler, iç ve dış ticaret gibi alanlarda konfederal bileşenlerin aralarında iş birlikleri yapmak ve tamamının katılımıyla ortak politikalar geliştirmek üzere konfederasyonun merkezî teşkilatlanmasına sınırlı yetkilendirmeler yapmaktadır (Wirt, 1982: 111; Wolff, 2013: 32). Konfederal bileşenlerin yetki alanını tanımlama hususunda ise oldukça cömert davranan mevzu bahis antlaşmalar, bileşenlerin egemen devlet statüsünü tanıyarak ve diledikleri yahut gerekli gördükleri zaman diğer bileşenlere bildirerek birlikten çıkma haklarını garanti altına alarak konfederasyonları aralarında sıkı siyasi ve iktisadi bağlar bulunan bağımsız devletlerin ligi hâline getirmektedir (Ducháček, 1982: 129; Elazar, 1995b: 5).

Konfederasyon üyesi devletler, sınırları dâhilinde bağlayıcılığını kabul ettikleri temel antlaşmalar tarafından teşri, icraî ve kazaî yetkilerle donatılmakta; kendi kamu ve özel hukuk alanlarını dış müdahale olmadan inşa etmek üzere serbest bırakılmaktadır (Suksi, 2013: 51-66). Bu serbestiyet, konfederal bileşenler ile konfederasyonun merkez teşkilatlanması arasında bir hiyerarşik ilişkinin kurulmasını engellemekte; bileşenlerin ampirik ve yargısal anlamda egemenliklerini tüm boyutlarıyla pratiğe dökmelerine imkân vermektedir (Stepan, 2013: 238-239; Watts, 1998: 121). Üye devletler, diğer egemen devletlerle yahut İsviçre kantonları gibi anayasal düzlemde yetkilendirilen federe devletlerle

²² Gerek izhari gerekse yapıcı kurama dair kapsamlı bilgi için bakınız: Lauterpacht (1944); Talmon (2005).

devletlerarası antlaşmalar imzalayabilmekte; bu antlaşmaları kabul edip ülkesel sınırları içerisinde yürürlüğe koyabilmektedir (Silverström, 2008: 259-271). Üye devletlerin egemen statüsü, bu devletleri bağımsız yahut bağlantı devleti olarak kabul eden BM tarafından da tanınmakta ve bu tanımla birlikte konfederasyon üyeleri, uluslararası seviyede diğer devletlerle eşit aktörler olarak statüsel varlığını sürdürebilmektedir (Rezvani, 2014: 93, 2015: 269-296).

Egemen devletler, uluslararası ekonomik birliklerin ve siyasi teşkilatların sayısının arttığı 20'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren konfederalleşme faaliyetlerine hız vermiştir (Elazar, 1982: 5). Afrika Birliği, Avrupa Birliği, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği, Karayipler Topluluğu gibi devletlerarası oluşumlar, temel köşe taşlarını konfederal nitelikler üzerine inşa ederek küresel anlamda konfederalleşmeye ivme kazandırmıştır (Elazar, 1996: 349; Kolçak, 2020a: 219). Söz konusu birlikler, üyelerinin egemenliklerini güvence altına almakla birlikte, dinamik ve etkili yönetim araçlarını ulusötesi karakterlerle pratiğe dökerek konfederalleşmeye bütün kıtalarda popülerlik kazandırmıştır (Elazar, 1987: 50-51, 1997: 246; Kolçak, 2021: 24).

4. Gürcü-Oset İhtilafının Çözümü İçin Konfederalleşme Önerisi

Ampirik anlamda egemenliğin şartlarını taşımakla birlikte, bu şartların mevcudiyetini yargısal düzlemde uluslararası topluluğa günümüz itibarıyla kabul ettiremeyen Güney Osetya'nın konfederal formüller marifetiyle yargısal egemenliğini temin edebilmesi ihtimaller dâhilindedir. Yargısal egemenlik için nihai aşamanın BM üyeliğinin elde edilmesi olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Söz konusu üyelik, mutlak bağımsız devlet statüsüne erişimle kazanılabilmektedir. Ancak, mutlak bağımsızlık (*outright independence*) BM üyeliği için muhakkak varlığı aranan bir şart değildir (Baldacchino, 2018: 5-9; Benedikter, 2009: 294). Konfederal antlaşmaların bir ürünü olarak tezahür eden bağlantı devlet statüsü (*associate statehood*) de BM üyeliği için yeterli görülmektedir (Mautner, 1981: 298; Panke ve Gurol, 2020: 85). Mevcut BM üyeleri arasında bir başka devletle konfederal antlaşmalar yapmış ve bu antlaşmalar çerçevesinde savunma, uluslararası ilişkiler gibi alanlarda pek çok egemen yetkisinin kullanımını antlaşma tarafı devlete devretmiş üyeler bulunmaktadır (Lapidoth, 1997: 21-28; Maass, 2020: 21-29). Bu tip antlaşmalarla yetki devrettikleri devletin bağlantı devleti konumuna gelen söz konusu BM üyeleri, yerel anayasaları çerçevesinde kendi kamu ve özel hukuk alanlarını inşa edip geliştirebilmekte; diledikleri veya gerekli gördükleri hâllerde antlaşmaların geçerliliğini karşı tarafın rızasını almadan sonlandırabilmektedir (Anckar, 2020: 40-48; Sarapuu ve Randma-Liiv, 2020: 57-64).

Temel niteliklerini ifade etmiş olduğumuz konfederal antlaşmaların örnekleri pek çok devlet arasında mevcuttur (Baldacchino ve Wivel, 2020: 4-7; Dumieński, 2014: 25). BM üyesi Lihtenştayn Prenslığı ile İsviçre Cumhuriyeti arasında imzalanan ve yürürlüğe konulan önemli sayıdaki iki taraflı antlaşmalarla Prenslık; savunma, uluslararası ilişkiler ve daha birçok alanda anayasal yetkilerinin kullanımını devrettiği Cumhuriyetin bağlantı devleti konumuna gelmiştir (Bajon, 2018: 2-4; Veenendaal, 2015: 334-348). Prenslık ile Cumhuriyet arasında inşa edilen konfederal birliğin temeli, 1 Ocak 1924 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği Antlaşması ile atılmıştır (Manz-Christ, 2009: 5). İnşa edilen konfederal birlik, sonraki yıllarda yürürlüğe konan Ortak Patent Koruma Antlaşması (1979), Ortak Para Birimi Antlaşması (1980) gibi çeşitli antlaşmalar aracılığıyla sayısız alanda iş birliği ve ortak politikalar üretmeye imkân sağlamakla birlikte, Lihtenştayn ve İsviçre arasındaki entegrasyonu da önemli ölçüde güçlendirmiştir (Kolçak, 2017: 49-51; Rigamonti, 2011: 4-5). Benzeri yöndeki güçlü kurumsal bağlar; (i) Monako Prenslığı ile Fransa Cumhuriyeti, (ii) San Marino Cumhuriyeti ile İtalya Cumhuriyeti, (iii) Andorra Prenslığı ile İspanya Krallığı ve Fransa Cumhuriyeti, (iv) Marşal Adaları Cumhuriyeti ile ABD, (v) Palau Cumhuriyeti ile ABD ve (vi) Mikronezya Federal Devletleri ile ABD arasında da hâlen yürürlükte bulunan konfederal antlaşmalar sayesinde varlığını sürdürmektedir (Corbett ve Connell, 2020: 344-345; Veenendaal, 2020: 152-158; Wivel, 2020: 101-104).

Benzeri bir konfederal birlik, Güney Osetya ve Gürcistan arasındaki ihtilafın çözümü için de inşa edilebilir. Söz konusu birlik kapsamında Gürcistan'ın bağlantı devleti konumuna gelecek Güney Osetya, yargısal egemenliğini de bu birlik sayesinde kazanabilecektir. Bu kapsamda; Güney Osetya ve Gürcistan arasında inşa edilecek konfederal birliğin mevcut ihtilafı çözmekten ziyade fiili anlamda gözlemlenen Oset ayrılığının uluslararası düzlemde resmîyet kazanmasına gerekçe oluşturacağını iddia

eden görüşler ileri sürülebilir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, Güney Osetya ile konfederal birlikteliği kabul edecek Gürcistan, nihai anlamda Güney Osetya'nın egemenliğini tanımış olacaktır. Bu durum, Güney Osetya'nın kısa süre içerisinde yargısal egemenliğini kazanıp BM üyeliğini elde edebilmesine imkân verecektir. Söz konusu üyelik, Güney Osetya için net bir diplomatik kazanım olacaktır. Benzeri bir kazanımın Gürcistan için kısa vadede gerçekleşmesi zordur. Konfederal birliktelikler; yerel, bölgesel yahut ulusal bağlılıkları kısa vadede değiştirebilmekte pek mahir değildir. Ancak, söz konusu bağlılıklar uzun vadede karşılıklı güven ve ortak çıkarlar üzerine inşa edilen konfederal bağlılıklara dönüşebilmektedir. Bu dönüşüm, konfederal bileşenler veya müttefikler arasındaki birliğin uzun vadede birleşik tek devlet hâline gelmesine de yardımcı olabilmektedir. Konfederasyonların ilk örnekleri olan Alman, Amerikan, Flemenk ve İsviçre Konfederasyonları bu iddiayı kanıtlar niteliktedir. Not edilen dört konfederasyonun tamamı yerel, bölgesel veya ulusal bağlılıkların uzun vadede konfederal bağlılıklara dönüşmesiyle birlikte istikrarlı federasyonlara veya üniter devletlere dönüşmüştür (Kolçak, 2021: 222).

Yukarıda not edilen dört konfederasyonun tamamı güvenlik gerekçeleriyle oluşturulmuş birlikteliklerdir (Lister, 1996: 23). Amerikan devletleri, kendi varlıklarını ve bağımsızlıklarını İngiliz saldırılarına karşı korumak amacıyla Amerikan Konfederasyonu'nu kurmuştur (Kolçak ve Ercan, 2021: 392). Flemenk Konfederasyonu, İspanya ve Fransız Krallıkları tarafından kendilerine yöneltilen dış tehditlerden kurtulmayı amaçlayan egemen devletlerce ete kemiğe büründürülmüştür. (Kolçak, 2021: 222). İsviçre Konfederasyonu, bölgede egemen varlığını sürdürmekle birlikte Avusturya Krallığı'nın dış tehditleri yüzünden devamlı zayıflayan devletlerce inşa edilmiştir (Lister, 1996: 12). Alman Konfederasyonu ise Napolyon sonrası Fransa'nın Alman toprakları üzerindeki istilacı tutumunu bertaraf etmek için teşkilatlanan bir birliktir (Kolçak ve Ercan, 2021: 392). Güvenlik eksenli bir bakış açısıyla şekillendirilen bu konfederasyonlar, zaman içerisinde geçmiş oldukları ekonomik, siyasi ve sosyal entegrasyon süreçleriyle birlikte federasyonlara ve hatta üniter devletlere dönüşmüştür (Kolçak, 2021: 222).

Flemenk Cumhuriyeti'nin batı eyaletlerini oluşturan Hollanda, Utrecht ve Zelanda, 16'ncı yüzyılın ikinci yarısında Cumhuriyetin doğu eyaletleri arasında yer alan Frizya, Gelderland, Groningen ve Overijssel'den etnik, kültürel ve dinî anlamda çok farklı özellikler barındırmakta; bahsi geçen iki yaka arasında etno-kültürel çatışmalara bağlı olarak şekillenen husumetler ve karşıtlıklar mevcut bulunmaktaydı (Lister, 1996: 12). Doğu ve batı arasında net olarak gözlemlenebilen tek ortak özellik olan İspanyol Derebeyi İkinci Philip'e karşı hoşnutsuzluk, 16'ncı yüzyılın sonlarından itibaren eyaletlerin arasında bulunan bütün olumsuzlukların ortadan kalkmasına imkân sağlamıştır (Kolçak, 2021: 222). İspanyol saldırılarına karşı ortak koruma kalkanı oluşturmak için konfederal yöntemlerle birleşen eyaletler, güvenlik endişelerinin hafızalardan silinmesiyle beraber artan ekonomik potansiyeller eşliğinde geçmiş dönemden bakiye kalan etno-kültürel sorunlarının tamamını çözmüştür (Kolçak ve Ercan, 2021: 392). Eşit temsile dayalı bir şekilde inşa edilen Flemenk Konfederasyonu, bileşenler arasındaki husumetlerin giderilmesi sonrasında günümüzde varlığını sürdüren ve siyasi teşkilatlanma yapısı açısından bir üniter devlet olan Hollanda Krallığı'nın da temellerini atmıştır (Kolçak, 2021: 222).

Napolyon sonrası Almanya'nın siyasi ve sosyolojik yapısına bakıldığında 16'ncı yüzyıl Hollanda'sına benzer bir iklimle karşılaşmaktadır. 1815 yılında kurulan Alman Konfederasyonu öncesi dönemde Konfederasyonun temel bileşenleri olan Bavyeralılar, Renanyalılar ve Saksonlar arasında sert siyasi kutuplaşmalar ve etno-kültürel husumetler mevcut bulunmaktaydı (Kolçak ve Ercan, 2021: 392). 18'inci yüzyılın sonlarından itibaren güçlenen Alman romantizminden önemli ölçüde etkilenmekle birlikte, Konfederasyonun kurulmasıyla somut anlamda ete kemiğe büründürülen ortak Alman kimliği, Bismarck tarafından Konfederasyon bileşenleri arasındaki husumetlerin giderilmesinde önemli rol oynamış; konfederalleşmenin bir ürünü olarak ortaya çıkan federal karşılıklı güven ilkesi (*Bundestreue*) ile günümüz Almanya Federal Cumhuriyeti'nin temelleri atılmıştır (Kymlicka vd., 1997: 32). Alman federe devletlerinin (*Länder*) eşit statüsüne anayasal kimlik altında hukuki güvence sağlayan söz konusu ilke, Alman Federal Anayasa Mahkemesi içtihatları çerçevesinde de modern dönemde dinamik bir şekilde savunulmaktadır (Kolçak, 2021: 222). Totaliterizm sonrası Almanya'nın politik kültürünün oluşturulmasında en önemli aktör olarak gösterilen ilke; yerel, bölgesel yahut ulusal kimliklerin altını çizerek objektif bir Alman milleti tasavvur etmekten ziyade subjektif millet anlayışına dayanan ve ortak acılar ile ortak gelecek beklentilerine vurgu yapan anayasal vatanperverlik kavramını ön plana çıkarmaktadır (Kymlicka vd., 1997: 33). Konfederalleşme sürecinin temel meyvelerinden biri olan

federal karşılıklı güven ilkesi ve bu ilkenin bir uzantısı olarak devlete sadakat borcunun ifa edilmesinde subjektif unsurlara atıf yapan vatanperverlik tanımlaması, güçlü ve istikrarlı federal Alman sisteminin şekillendirilmesinde temel aktörler olarak kabul edilmektedir (Kolçak ve Ercan, 2021: 393).

İsviçre Konfederasyonu da Flemenk ve Alman örneklerine benzer bir tarihî altyapı üzerine inşa edilmiştir. Konfederasyonun ete kemiğe büründürülmesinden önce bu teşkilatlanmayı oluşturan şehir ve dağ kantonlarının niteliksel olarak tek ortak özellikleri, Avusturya Habsburg Hanedanlığı ve diğer dış güçler tarafından kendilerine yöneltilen güvenlik tehditleridir. Etnik, kültürel, dilsel ve dinî yönden çok farklı özelliklere sahip olan ve aralarında bu özelliklerden kaynaklı çeşitli problemler mevcut bulunan kantonlar, güvenlik kaygılarını bertaraf etmek amacıyla tamamladıkları konfederalleşme süreci sonrasında kantonal farklılıklardan kaynaklı kutuplaşmaları bir kenara bırakmış; siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonrasında yerel, bölgesel ve ulusal bağlılıklar, konfederal birlikteliğe dönüşmüştür. 1999 İsviçre Anayasası uyarınca bir konfederasyon olarak isimlendirilen ve siyasi teşkilatlanması açısından bir federasyon olan günümüz İsviçre devleti, bu birlikteliğin bir uzantısı olarak şekillenmiştir (Kolçak ve Ercan, 2021: 393).

Amerikan Konfederasyonu da benzeri bir içerikle karşımıza çıkmaktadır. Konfederalleşme öncesi dönemde varlığını sürdüren Amerikan devletleri arasında çeşitli etno-kültürel husumetler ve siyasi çekişmeler bulunmaktaydı. Yeni İngiltere ve Virjinya arasında söz konusu olan düşmanlıklar ile birlikte konfederal bileşenler olarak kayıtlara geçen 13 Amerikan devletinin tamamında farklı sosyal ve dinî özellikler ön plana çıkmaktaydı. Uzun süreli İngiliz sömürü döneminin ürünü olarak beliren ve Amerikan devletlerinin her biri için ayrı kimliklerin şekillenmesine sebebiyet veren mevzubahis farklılıklar ve husumetler, güvenlik odaklı konfederalleşme süreciyle birlikte unutulmuştur. Yerel, bölgesel ve ulusal bağlılıklar, Amerikan Konfederasyonu'nun kurulması sonrasında yerine konfederal birlikteliği bırakmış; güçlü ve istikrarlı Amerikan federasyonu, bu birliktelik üzerine inşa edilmiştir (Kolçak, 2021: 223; Lister, 1996: 11-33).

İlk konfederasyon örneklerinin incelenmesi sonrasında açıkça şunu söyleyebiliriz: Güvenlik endişeleriyle kurulmuş olan ve bileşenleri arasında sıkı bağlar bulunmayan konfederasyonlar; yerel, bölgesel ve ulusal bağlılıkların süreç içerisinde konfederal birlikteliklere dönüşmesiyle beraber siyasi teşkilatlanma açısından tek devlete evrilebilmektedir. Söz konusu evrilme süreci, Benelüks Birliği için de ihtimaller arasında yer almaktadır. Avrupa entegrasyonunun öncüleri arasında sıralanan Belçika, Hollanda ve Lüksemburg devletlerinden oluşan Benelüks Birliği, kendilerine has konfederalleşme sürecini uzun yıllardır sürdürmektedir (Bursens ve Crum, 2010: 144-148). Gümrük birliği amacıyla kurulan Benelüks Birliği, ilerleyen yıllarda gümrük birliğinin halefi olarak ekonomik birliğe ve daha sonrasında da ekonomik birliğin halefi olarak bir konfederasyona evrilmiştir (Casier, 2011: 237-239; Maes ve Verdun, 2005: 327-330).

Benelüks Birliği'nin tarihî kökleri, İskandinav devletleri ile Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında 1930'lu yıllarda kurulan ve mali temelli entegrasyoncu teşebbüsleri destekleyen Oslo İttifakı'ndan gelmektedir (Meijer, 2015: 71-73). Uluslararası düzlemde söz sahibi olan devletlerin İttifaka karşı sergilediği olumsuz tavır, İskandinavya ve Benelüks arasında geniş çaplı bir entegrasyonu İkinci Dünya Savaşı öncesinde engellemiştir (Jones, 2003: 3-9). Savaş sürecinde entegrasyonu daha dar kapsamda uygulama kararı alan Benelüks devletleri, 21 Ekim 1943 tarihinde Londra'da Parasal Birlik Antlaşması'nı imzalayarak konfederalleşme yönünde ilk adımı atmıştır (Wouters ve Vidal, 2008: 8-20). Antlaşma, 1946 yılında Benelüks devletlerinin ulusal yasama organları tarafından da kabul edilip onaylanmış ve bu çerçevede Hollanda Guldeni ile Belçika Frangı arasında döviz değişim oranları yeniden düzenlenmiştir.²³ Parasal birliğin devamı niteliğinde bir konfederalleşme işlemi olarak, 1 Ocak 1948 tarihinde yeni bir antlaşma yürürlüğe girmiş ve Benelüks devletleri arasında gümrük birliği kurulmuştur (Belkahla, 2017: 3-4).

Gümrük birliğini daha ileriye taşıyacak yeni bir entegrasyon süreci, 1940'lı yılların sonunda başlatılmış; 15 Ekim 1949 ve 18 Şubat 1950 tarihlerinde hukuki geçerliliğini kazanan antlaşmalarla özel tüketim vergilerinde birliği sağlayan ve Benelüks devletleri arasındaki ulusal sınırlardan geçişleri

²³ Bu noktada ayrıca belirtmek gerekir ki, 25 Temmuz 1921 tarihli Brüksel Antlaşması ile Belçika ve Lüksemburg arasında bir ekonomik birlik kurulmuştur.

kolaylaştıran reformlar yapılmıştır (de Vries, 2008: 853-859). 1952 ve 1953 yıllarında imzalanan ve yürürlüğe giren yeni antlaşmalarla mali borçların ödenmesinde Benelüks devletlerinin birbirine yardım etmesi hukuki anlamda güvence altına alınmış; ihracat ve ithalat düzenlemeleri dâhil olmak üzere ortak dış ticaret politikasının belirlenmesi için gerekli teşkilatlanmalar tamamlanmıştır (Zonneveld ve Faludi, 1997: 4-6). 8 Temmuz 1954 tarihli Sermaye Hareketliliğinin Serbestiyeti Üzerine Antlaşma, 7 Haziran 1956 tarihli İş Gücünün Serbest Dolaşımı Üzerine Antlaşma ve 6 Temmuz 1956 tarihli Kamu Alımları Üzerine Protokol ile ekonomik birliğin temelleri atılmış; 3 Şubat 1958 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1960 tarihinde yürürlüğe giren Benelüks Ekonomik Birliği'nin Kurulmasına Dair Antlaşma (1958 Antlaşması) ile birliğin kurumsallaşması sağlanmıştır. Gümrük birliğinden ekonomik birliğe geçiş ise Benelüks bölgesinin tek ekonomik pazar hâline getirilmesiyle sağlanmıştır (Cogen, 2015: 12-19). 1958 Antlaşması; sermaye, mal, insan ve hizmetlerin bütün Benelüks sınırları dâhilinde serbest dolaşımına izin vermekle birlikte ekonomik, mali, sosyal ve dış ticaret politikalarının belirlenmesinde Benelüks devletleri arasında koordinasyonun ve iş birliğinin dinamik bir şekilde sürdürülmesine cevaz vermiştir (Witlox vd., 2007: 325).

1958 Antlaşması, Benelüks devletleri arasında yoğun bir entegrasyon programının uygulanmasına imkân sağlamıştır.²⁴ Bu program, ulaşım ve posta ücret tarifelerini Benelüks sınırları dâhilinde standartlaştırmış; ortak refah ve sosyal politikaların yürütülmesinde Benelüks devletleri arasındaki koordinasyonu güçlendirmiştir. Benelüks bölgesinde ulusal sınır kontrollerini düzenleyen mevzuat hükümlerini ilga edecek şekilde yeni kanunların Benelüks devletlerinde yürürlüğe girmesini sağlayan program; iletişim, kanalizasyon ve atık toplanması gibi altyapı işleri ile hava, su ve gürültü kirliliği başta olmak üzere çevreye ilişkin kamu hizmetlerinin yürütülmesinde de ortak politikaların belirlenmesine imkân sağlamıştır (Groenendijk, 2004: 153-161).

50 yıllık hukuki geçerliliği olan 1958 Antlaşması, süreli bir düzenleme olarak 31 Ekim 2010 tarihinde mülga hâle gelecekti. Bu durum, Benelüks devletlerini yeni bir entegrasyon sürecine teşvik etmiş; 17 Haziran 2008 tarihli Benelüks Ekonomik Birliği'nin Kurulmasına Dair Antlaşmanın Değiştirilmesi Üzerine Antlaşma (2008 Antlaşması) ile daha derin, güçlü ve geniş iş birliklerinin kurulması için hukuki dayanak oluşturulmuştur. 1 Ocak 2012 tarihinde yürürlüğe giren 2008 Antlaşması, süresiz bir hukuki düzenleme olarak konfederasyonu Benelüks Birliği olarak tanımlamış ve statüsünü daimî hâle getirmiştir (md. 1).²⁵ Çeşitli imtiyaz ve dokunulmazlıklardan yararlanmak üzere Birliğe uluslararası hukuki kişilik kazandıran ve Benelüks Birliği'ni bir konfederasyona dönüştüren 2008 Antlaşması'na göre; "*Benelüks Devletleri, ortak çıkarlarını korumak ve halklarının refahını daha üst seviyeye taşımak için Birliği kurmuştur*" (md. 1). Birliğin gayesi 2008 Antlaşması'nda şu şekilde tanımlanmıştır: "*Bu Birliğin amacı, hem Birlik üyesi devletler arasında iş birliğini derinleştirmek ve geliştirmek hem de üyeler arasındaki dayanışmayı bütün seviyelerde güçlendirmek ve ilerletmektir*" (md. 2/1). 2008 Antlaşması, Birliğin temel hedeflerini şu şekilde ortaya koymaktadır: (i) Benelüks iç pazarını korumak ve geliştirmek; (ii) sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunmasına yönelik ortak politikalar geliştirmek ve (iii) iç işleri ve adalet alanlarında politikalar geliştirecek ortak kurum ve kuruluşlar inşa etmek (md. 2/2). Belirtilen hedefleri gerçekleştirmek üzere faaliyetlerini sürdüren Benelüks devletleri (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) ve konfederasyonun merkezî teşkilatı içerisinde yer alan Bakanlar Komitesi, Benelüks Konseyi, Benelüks Danışma Meclisi, Benelüks Adalet Divanı ve Benelüks Genel Sekreterliği; Benelüks Birliği'nin bütün bileşenlerinin daha sıkı kurumsal bağlarla birbirlerine bağlanması ve Birliğin bir federasyona evrilmesi için savunma politikaları ve kolluk güçlerinin yürüttüğü kamu hizmetleri çerçevesinde de çok taraflı antlaşmaları pratiğe dökmeye devam etmektedir.²⁶

Konfederal antlaşmaların ürünü olarak ortaya çıkan bağlantı devletler ile bu devletlerin anayasal ve kurumsal anlamda bağlantı kurdukları devletler arasında da benzeri entegrasyoncu operasyonların

²⁴ 1958 Antlaşması; 16 Mart 1971, 26 Ocak 1976 ve 16 Şubat 1990 tarihlerinde değiştirilmiştir.

²⁵ 2008 Antlaşması'nın 39/2'nci maddesine göre; Benelüks devletleri, Benelüks Genel Sekreterliği'ne Birlikten ayrılma isteklerini ilettikten üç yıl sonra Birlikten resmî olarak çıkabilir. 2008 Antlaşması'nın 39/5'inci maddesi uyarınca Birlik üyelerinin 31 Ocak 2021 tarihi öncesinde Birlikten çıkma hakları bulunmamaktaydı. 2008 Antlaşması'nın İngilizce versiyonuna erişim için bakınız: https://www.wipo.int/edocs/treaties/en/rbeu/trt_rbeu.pdf (22.01.2022).

²⁶ Söz konusu çok taraflı antlaşmaların kapsamlı analizi için bakınız: Biscop vd. (2013); Drent (2014); Drent vd. (2013); Drent vd. (2014); van Nimwegen (2017); Venema (2020).

izlenmesi ihtimal dâhilindedir. Yukarıda ifade etmiş olduğumuz üzere, Lihtenştayn ile İsviçre arasındaki konfederalleşme süreci gümrük birliğinin kurulmasıyla başlamış; bu birlik, ilerleyen yıllarda ekonomik birliğe evrilmiştir. Ekonomik birliğin nihai olarak bir konfederasyona evrilmesi ise adalet, dış politika, savunma ve mali konularda ortak karar alma mekanizmalarının kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Önümüzdeki dönemde inşa edilecek ve kurumsal iş birliğini derinleştirip genişletecek ortak mekanizmalar, Lihtenştayn ve İsviçre arasındaki konfederal birlikteliği bir adım ileri taşımaya; Alman, Amerikan, Flemenk ve İsviçre Konfederasyonlarının tarihî sürecinde kayıtlara geçtiği gibi tek devlet çatısı altında birleşmeye imkân verebilir.

Gürcistan ve Güney Osetya arasında inşa edilecek muhtemel bir konfederal birliktelik de uzun vadede benzeri neticeleri beraberinde getirebilir. Karşılıklı güven ilkesi çerçevesinde şekillendirilen konfederal bağlılıklar ve bu bağlılıkların doğal bir uzantısı olarak vuku bulan ekonomik, siyasi ve sosyal entegrasyon süreçleri, nihai anlamda tek devlet çatısı altında birleşmeyle sonuçlanabilir. Tek devlet çatısı altında birleşmenin konfederal yöntemler dışında, askerî usûller kullanılarak da elde edilebileceğini iddia edenler olabilir. Mevzubahis iddiaları güçlendirici bir unsur olarak 2020 Karabağ Savaşı ve neticeleri öne sürülebilir. 27 Eylül 2020 tarihinde başlayan ve 10 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan'ın zaferi ile sonuçlanan Karabağ Savaşı, Azerbaycan'a toprak bütünlüğünün büyük bir çoğunluğunu yeniden tesis etme imkânı vermiştir.²⁷ Benzeri bir askerî yöntemle Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün de sağlanabileceğini iddia eden görüşlere karşı ilk etapta hatırlatılması gereken husus, Azerbaycan ile Gürcistan arasında açık bir şekilde gözlemlenebilecek kapasite farklılıklarıdır.

Zengin petrol ve doğal gaz kaynaklarını son derece etkin bir şekilde kullanan Azerbaycan; bu kaynakları, Batılı devletlerin desteğini arkasına alarak Rusya Federasyonu dışındaki rotalar üzerinden dünya pazarlarına ulaştırmış; Rus inisiyatifine bağlı kalmamakla birlikte dünya enerji piyasasında rol sahibi olan mühim bir aktör hâline gelmiştir. Rusya'nın dahi dikkate almak zorunda kaldığı bir aktör hâline gelen Azerbaycan, dış politikasında geniş çepirli bir hareket serbestiyeti elde etmiştir. Enerji piyasasından elde ettiği gelirin büyük bir bölümünü, Dağlık Karabağ bölgesinde çıkması muhtemel savaşın hazırlıkları için kullanan Azerbaycan yönetimi, millî ordusunun modernizasyonunu ihmal etmemiştir. Haydar Aliyev'in iktidar döneminde başlatılan ve Rusya'yı gücendirmeden diğer küresel güçlerle iyi ilişkiler kurmayı hedefleyen çok taraflı dış politika, İlham Aliyev döneminde de aynen uygulanmış; Dağlık Karabağ bölgesinde yaşanan Azeri mağduriyeti ve haksız Ermeni işgalinin devletlerarası düzlemde kamuoyuna doğru ve güçlü aktarımı sağlanmıştır.²⁸ Diplomatik çabaları neticesinde pek çok devleti haklılığı konusunda ikna eden Azerbaycan, diğer birçok devletin de en azından muhalif tutum sergilemesinin önünde setler çekebilmiştir. Belirttiğimiz askerî ve diplomatik adımları atan Azerbaycan, hem kendisini askerî çözüm yöntemi uygulamaya en iyi şekilde hazırlamış hem de uluslararası konjonktürü bu yöntemin uygulanmasına hazırlamıştır. Bu hazırlıklar, askerî yöntemler marifetiyle işgal altındaki Azerbaycan topraklarının kurtarılmasına doğrudan katkı sunmuştur.²⁹

Azerbaycan'ın başarısının arka planını öz bir şekilde ifade ettikten sonra Gürcü potansiyelinin yetersizliğinden de ayrıca bahsetmek gerekmektedir. Gürcistan, Azerbaycan gibi zengin petrol yahut doğal gaz kaynaklarına sahip bir devlet değildir. Endüstriyel temele dayanan bir ekonomik gücü olmayan Gürcistan, uluslararası politikada özerk davranabilme kabiliyetinden de yoksundur. Abhazya ve Güney Osetya gibi ihtilafların devam ettiği bölgelerde bir askerî yüzleşmeye hazır olmayan

²⁷ Karabağ sorununun güncel analizi ve 2020 Karabağ Savaşı'nın detaylı incelemesi için bakınız: Asker ve Özpınar (2021); Mehmed (2021); Ögütçü ve Yılmaz (2021); Özdaşlı (2021); Paşa (2021); Sarıkaya (2021).

²⁸ Çok yönlü dış politika sadece Azerbaycan tarafından benimsenen bir diplomatik yöntem değildir. Bu yöntem, Sovyet sonrası dönemde bağımsızlığını kazanan bazı devletlerce uygulanmaktadır. Kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev liderliğinde çok yönlü bir dış politika benimseyen Kazakistan, Rusya'nın Avrasya ve Kafkasya çıkarlarına hâlel getirmeden hem ABD hem de Avrupa Birliği ile iyi ilişkiler yürütebilmektedir. Benzeri bir politikayı sürdürmekte başarısız olan Ukrayna ise Rusya'nın askerî müdahaleleri de dâhil eden sert tepkileriyle karşılaşmıştır. 2014 yılında gerçekleşen ve Ukrayna'yı Batılı devletlere yaklaştırmayı hedefleyen "*Onur Devrimi*" sonrası süreçte 1996 Anayasası'nın 133'üncü maddesi doğrultusunda Ukrayna'ya bağlı özerk bir cumhuriyet olan ve 1996 Anayasası'nın 5'inci bölümü uyarınca çeşitli teşri, icraî ve kazaî yetkiler kullanan Kırım'ı ilhak eden Moskova yönetimi, Rus etkisi altında olan Doğu Ukrayna'daki birkaç bölgede de vekâlet savaşları yürütme dâhil olmak üzere ciddi siyasi, insani ve askerî sonuçlar doğurabilecek faaliyetlere girişmektedir. Daha fazla detay için bakınız: Hanks (2009); Lewis (2020); Pisciotta (2020); Rezvani (2020).

²⁹ Azerbaycan'ın başarısının hazırlayıcı unsurlarının etraflı analizi için bakınız: Kurt (2021); Özgen (2021).

Gürcistan, askerî harcamalara ayırmış olduğu bütçesini azaltma eğilimindedir. 2007 yılı itibarıyla gayrisafi yurt içi hasılasının %9'unu askerî harcamalara ayıran Gürcü yönetimi, bu oranı kademeli olarak azaltmış ve 2019 yılında söz konusu kalemtteki harcama oranını %2'nin altına indirmiştir (Kurt, 2021: 156). Askerî modernizasyonu sağlayacak ve dış politikada özerk bir tutum sergileyebilecek ekonomik güce sahip olmayan Gürcistan için askerî yöntemlerle toprak bütünlüğünü tesis edebilme ihtimalini zayıflatan bir diğer husus, Abhazy ve Güney Osetya ile Rusya arasında mevcut bulunan sıkı bağlardır. Dağlık Karabağ meselesi dâhilinde altı çizilmesi gerekir ki, ayrılıkçı Ermeni topluluğunun arkasında dünyanın iki büyük nükleer gücünden biri olan ve Avrasya coğrafyasının en güçlü devleti olan Rusya yer almamaktaydı. Bu durum, 2020 Karabağ Savaşı'na giden yolda Azerbaycan yönetiminin Rus çıkarlarını gözeterek dengeli bir politika sürdürebilmesine imkân sağlamıştır. Benzeri siyasi ve diplomatik atmosferin Gürcü-Oset ihtilafı için de geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Batı destekli bir devrimle iktidara gelen Saakaşvili yönetimi, Batı desteğine çok fazla güvenmiş ve Rus çıkarlarına aykırı bir politika takip etmiştir. Bu durum, Rusya'nın Gürcistan'a karşı sertleşmesine, Gürcü-Abhaz ve Gürcü-Oset ihtilaflarında Abhazlar ve Osetlerden yana bir tavır takınmasına sebep olmuştur. 2008 yılındaki savaştan sonra kavileşen bu tutum, ilerleyen süreçte kurumsallaşmıştır. Kurumsallaşan ilişkiler ile ekonomik ve askerî anlamdaki yetersizlikler, Gürcistan'ın askerî yöntemler aracılığıyla toprak bütünlüğünü tesis edebilme ihtimalini aşikâr bir şekilde zayıflatmaktadır.³⁰

Askerî yöntemler kullanılarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün yeniden tesis edilmesinin pratikte gerçekleşme ihtimalinin zayıflığı Gürcü halkı tarafından da görülebilmektedir. Kafkasya Araştırma Merkezi tarafından son yıllarda yapılan kamuoyu araştırmaları, Gürcü halkının toprak bütünlüğünün sağlanması için uzlaşma kültürüne dayalı yöntemlerden yana tavır takındığını göstermektedir. Abhazy ve Güney Osetya'nın Gürcistan'dan ayrılmasından ziyade bu bölgeleri dâhil edecek şekilde Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün yeniden tesis edilmesini savunanlar, 2013 yılında Gürcü halkının %82'sine tekabül ediyorken; 2019 yılına gelindiğinde ilgili oran %87'ye yükselmiştir (Hauer, 2020). 2013 yılında yapılan araştırmaya göre, Gürcü halkının %57'si toprak bütünlüğünün barışçıl müzakereler aracılığıyla sağlanmasını savunuyorken; bu oran, 2020 yılı itibarıyla neredeyse %70'e ulaşmıştır (Sichinava, 2020).

Sonuç

Gürcü-Oset ihtilafının güncel durumunu tahlil eden çalışmamıza göre, iki toplum arasında karşılıklı güvenin kısa süre içerisinde mutlak bir şekilde tesis edilmesi kolay değildir. Kökleşmiş husumetlerin ve kurumsallaşmış güvensizliğin bertaraf edilmesini meşakkatli bir süreç olarak değerlendiren çalışmamız, mevzu bahis çetin sürecin atılacak konfederalleşme adımları sayesinde başarıyla neticelendirilebileceğini savunmaktadır. Konfederalleşme odaklı yeni anayasal düzen, Güney Osetya'nın mevcut ampirik egemenliğinin yanına yargısal egemenliğini de eklemesini sağlayacak ve bu çerçevede Oset toplumunun menfaatine odaklanmış bir teşebbüs olarak algılanabilir. Konfederalleşmenin kısa vadedeki çıktısı bu algıyı doğrulayabilir; ama uzun vadede tezahür edecek olan birçok potansiyel gelişme, iki toplum için birlikte yaşama ikliminin hâkim kılındığı yeni bir kamusal alan da oluşturabilir. Konfederalleşme adımlarıyla beraber iki toplum tarafından pratiğe dökülecek çeşitli iş birlikleri ve entegrasyoncu operasyonlar, kökleşmiş husumetlerin ve kurumsallaşmış güvensizliğin kademeli olarak yok olmasına ve netice itibarıyla bölgesel yahut ulusal bağlılıkların konfederal bağlılıklara dönüşmesine yardımcı olabilir. Konfederal bağlılıkların bir ürünü olarak ete kemiğe büründürülen karşılıklı güven atmosferi içerisinde hareket edecek olan iki topluluk, birliktelikçi ve bütünselci bir bakış açısıyla siyasi devlet teşkilatlanmalarını federal veya üniter bir yapıya evirebilirler. Alman, Amerikan, Flemenk ve İsviçre Konfederasyonlarının tarihî evrilme süreçleri ile Benelüks Konfederasyonu'nun günümüzde devam ettirdiği güncel dönüşüm süreci, bu iddianın pratikte gözlenme ihtimalinin ne kadar yüksek olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Çalışmamız, Gürcü-Oset ihtilafını güncel gelişmeler ışığı altında etraflıca analiz edip, ihtilafın çözümüne dair konfederalleşme temelli bir öneri sunarak ilgili literatüre katkı sunma teşebbüsü

³⁰ Gürcistan'ın ülkesel toprak bütünlüğünü askerî güç kullanımıyla yeniden tesis edebilme ihtimalinin kapsamlı analizi için bakınız: Kurt (2021).

içerisinde. Gürcü devletinin güncel siyasi, ekonomik ve askerî yeterlilikleri ile Gürcü halkının ihtilafın çözümüne ilişkin barışçıl müzakere yöntemini önceleyen yaklaşımı dikkate alındığında; konfederalleşme önerisinin tetkik edilebilir bir alternatif olduğu savunulabilir. Bu alternatifin tanıtımını yapan ve gerek teorik gerekse pratik boyutları hesaba katarak analizini gerçekleştiren çalışmamız, ilgili konuyu ve alternatifi sistematik bir şekilde irdeleyecek disiplinlerarası çalışmalarla daha da değerli kılınabilir. Çalışmamızın ortaya koyduğu önerinin uygulanabilirliği, Rusya Federasyonu'nun Avrasya ve Kafkasya politikaları, Rus-Gürcü ve Rus-Oset ilişkileri çerçevesinde önümüzdeki dönemde hazırlanacak çalışmalar tarafından etüt edilebilir. Bu çalışmalar, Gürcü-Oset ihtilafının temel dinamiklerinin Alman, Amerikan, Benelüks, Flemenk ve İsviçre örnekleri ile hem sosyolojik hem de siyasi ve hukuki açıdan mukayesesini yaparak konfederalleşmenin bahsi geçen örnekler üzerinde tesis etmiş olduğu etkinin benzerini, Avrasya veya Kafkasya coğrafyasında gerçekleştirebilme olasılığını ayrıca somutlaştırabilir.

Beyanlar

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almamıştır

Katkı Payı Oranı: Yarı yarıya (%50/%50)'dir.

Kaynakça

- Acaray, D. (2020). "Kafkasya Jeopolitiğinde Odak Noktası Olarak Güney Osetya". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 168-183.
- Allison, R. (2008). "Moscow Resurgent? Moscow's Campaign to 'Coerce Georgia to Peace'". *International Affairs*, 84(6), 1145-1172.
- Allison, R. (2009). "The Russian Case for Military Intervention in Georgia: International Law, Norms and Political Calculation". *European Security*, 18(2), 173-200.
- Ambrosio, T. ve W. Lange. (2016). "The Architecture of Annexation? Russia's Bilateral Agreements with South Ossetia and Abkhazia". *Nationalities Papers*, 44(5), 673-693.
- Ancak, O. (2020). "Yeni Avrasyacılık Bağlamında Güney Kafkasya'da Türkiye ve Rusya". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75(3), 1113-1144.
- Anckar, D. (2020). "Small States: Politics and Policies". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 38-54.
- Anjaparidze, Z. (2020). "Changes in the Separatist Abkhazian Government and Implications for Relations With Tbilisi". *Jamestown*, 15 Haziran, <https://jamestown.org/program/changes-in-the-separatist-abkhazian-government-and-implications-for-relations-with-tbilisi/> (17.01.2022).
- Asker, A. ve Z. Özpinar. (2021). "Azerbaycan'ı Zafere Götüren Büyük Taarruz: 44 Günlük Savaşın Anatomisi". *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 10(1), 83-106.
- Aublaa, M. (2018). "Possible Challenges to the Republic of Abkhazia in the Focus of Trump Administration's Geopolitical Interests in the South Caucasus". *Kafkasya Çalışmaları*, 3(6), 307-324.
- Baarová, B. (2019). "South Ossetia-Alania: 10 Years since Gaining Partial International Recognition". *Politické Vedy*, 22(2), 159-188.
- Bajon, T. (2018). "Liechtenstein and the European Union: A Micro-Switzerland?". *Journal of Political Science and Public Affairs*, 6(4), 1-5.
- Baldacchino, G. (2018). "Mainstreaming the Study of Small States and Territories". *Small States & Territories*, 1(1), 3-16.
- Baldacchino, G. ve A. Wivel. (2020). "Small States: Concepts and Theories". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2-19.

- Bayar, M. (2021). "National Identity, Foreign Policy and Conflicts in Georgia". *The Changing Perspectives and 'New' Geopolitics of the Caucasus in the 21st Century*. (Ed. S. Yılmaz ve M. Yorulmaz). Ankara: Astana Yayınları, 35-48.
- Belkahla, M. (2017). *Benelux Court of Justice*. Luxembourg: Max Planck Institute.
- Benedikter, T. (2009). *The World's Modern Autonomy Systems: Concepts and Experiences of Regional Territorial Autonomy*. Bolzano: EURAC Institute of Minority Rights.
- Bergmann, J. (2020). *The European Union as International Mediator*. Cham: Springer.
- Bhandari, S. (2014). "From External to the Internal Application of the Right to Self-determination: The Case of Nepal". *International Journal on Minority and Group Rights*, 21(3), 330-370.
- Biscop, S., J. Coelmont, M. Drent ve D. Zandee. (2013). *The Future of the Benelux Defence Cooperation*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations.
- Blank, S. (1993). "The Soviet Conquest of Georgia". *Central Asian Survey*, 12(1), 33-46.
- Bondarevsky, G. (1991). "Relations between RSFSR and Georgia during Civil War and Intervention Years". *World Affairs*, 3(1), 67-72.
- Bozkaya, Ö. ve S. Eylemer. (2019). "Güney Kafkasya'da Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler Sorunu: Avrupa Birliği'nin Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(1), 109-142.
- Bowker, M. (2011). "The War in Georgia and the Western Response". *Central Asian Survey*, 30(2), 197-211.
- Broido, V. (2018). *Lenin and The Mensheviks: The Persecution of Socialists under Bolshevism*. New York: Routledge.
- Brovkin, V. (1987). *The Mensheviks after October: Socialist Opposition and the Rise of the Bolshevik Dictatorship*. New York: Cornell University Press.
- Bursens, P. ve B. Crum. (2010). "The Benelux Countries: How Politicization Upset a Pro-integration Coalition". *National Politics and European Integration: From the Constitution to the Lisbon Treaty*. (Ed. M. Carbone). Cheltenham: Edward Edgar Publishing, 144-163.
- Casier, T. (2011). "The Bilateral Relations of the Benelux Countries with Russia: Between Rhetorical EU Engagement and Competitive Business Interests". *Journal of Contemporary European Studies*, 19(2), 237-248.
- Caspersen, N. (2013). "The South Caucasus after Kosovo: Renewed Independence Hopes?". *Europe-Asia Studies*, 65(5), 929-945.
- Cenusa, D., M. Emerson, T. Kovziridze ve V. Movchan. (2014). *Russia's Punitive Trade Policy Measures towards Ukraine, Moldova and Georgia*. Brussels: Centre for European Policy Studies.
- Chankvetadze, N. ve K. Murusidze. (2020). "Challenges of COVID-19 in Areas of Protracted Conflict". *Middle East Institute*, 11 Mayıs, <https://www.mei.edu/publications/challenges-covid-19-areas-protracted-conflict> (16.01.2022).
- Cheterian, V. (2012). "The Origins and Trajectory of the Caucasian Conflicts". *Europe-Asia Studies*, 64(9), 1625-1649.
- Coene, F. (2009). *The Caucasus: An Introduction*. London: Routledge.
- Cogen, M. (2015). *An Introduction to European Intergovernmental Organizations*. Surrey: Ashgate.
- Conversi, D. (2016). "Sovereignty in a Changing World: From Westphalia to Food Sovereignty". *Globalizations*, 13(4), 484-498.
- Corbett, J. ve J. Connell. (2020). "Small States in the Pacific". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 343-360.
- Cornell, S. (2002). "Autonomy as a Source of Conflict: Caucasian Conflicts in Theoretical Perspective". *World Politics*, 54(2), 245-276.
- Cornell, S. (2007). *Georgia after the Rose Revolution: Geopolitical Predicament and Implications for U.S. Policy*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
- Cornell, S. ve F. Starr. (2006). *The Caucasus: A Challenge for Europe*. Washington: Central Asia-Caucasus Institute.
- Cornell, S. ve N. Nilsson. (2009). "Georgian Politics since the August 2008 War". *Demokratizatsiya*, 17(3), 251-268.
- Crawford, J. (1976). "The Criteria for Statehood in International Law". *British Yearbook of International Law*, 48(1), 93-182.
- Crawford, J. (2006). *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press.
- de Vries, J. (2008). "Venturing into Unknown Territory: The Preparation and Formulation of the Second Benelux Structural Outline". *European Planning Studies*, 16(6), 853-876.

- de Waal, T. (2012). "A Broken Region: The Persistent Failure of Integration Projects in the South Caucasus". *Europe-Asia Studies*, 64(9), 1709-1723.
- de Waal, T. (2020). "Can the Coronavirus Reset the Abkhazia Conflict?". *Carnegie*, 2 Nisan, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/81436> (14.01.2022).
- Drent, M. (2014). *Sovereignty, Parliamentary Involvement and European Defence Cooperation*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations.
- Drent, M., D. Zandee ve L. Casteleijn. (2014). *Defence Cooperation in Clusters: Identifying the Next Steps*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations.
- Drent, M., K. Homan ve D. Zandee. (2013). *Bold Steps in Multinational Cooperation: Taking European Defence Forward*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations.
- Ducháček, I. (1982). "Consociations of Fatherlands: The Revival of Confederal Principles and Practices". *Publius: The Journal of Federalism*, 12(4), 129-177.
- Ducháček, I. (1985). "Consociational Cradle of Federalism". *Publius: The Journal of Federalism*, 15(2), 35-49.
- Dugard, J. (1987). *Recognition and the United Nations*. Cambridge: Grotius Publications.
- Dugard, J. ve D. Raič. (2006). "The Role of Recognition in the Law and Practice of Secession". *Secession: International Law Perspective*. (Ed. M. Kohen). Cambridge: Cambridge University Press, 94-137.
- Dumbadze, A. (2020). "Georgian President Thanks WHO for Assisting Population in Abkhazia". *Georgia Today*, 20 Mart, <http://www.georgiatoday.ge/ne-ws/20055/Georgian-President-Thanks-WHO-for-Assisting-Population-in-Abkhazia> (15.01.2022).
- Dumieński, Z. (2014). *Microstates as Modern Protected States: Towards a New Definition of Micro-Statehood*. Auckland: Institute of International Affairs.
- Eckert, A. (2002). "Constructing States: The Role of the International Community in the Creation of New States". *Journal of Public and International Affairs*, 13(1), 19-39.
- Ediger, M. (2018). "International Law and the Use of Force Against Contested States: The Case of Taiwan". *New York University Law Review*, 93(6), 1668-1706.
- Elazar, D. (1982). "Confederation and Federal Liberty". *Publius: The Journal of Federalism*, 12(4), 1-14.
- Elazar, D. (1987). *Exploring Federalism*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- Elazar, D. (1995a). *Federalism: An Overview*. Pretoria: Human Sciences Research Council Publishers.
- Elazar, D. (1995b). "From Statism to Federalism: A Paradigm Shift". *Publius: The Journal of Federalism*, 25(2), 5-18.
- Elazar, D. (1996). "Introduction: Using Federalism Today". *International Political Science Review*, 17(4), 349-351.
- Elazar, D. (1997). "Contrasting Unitary and Federal Systems". *International Political Science Review*, 18(3), 237-251.
- Ellison, B. (2011). "Russian Grand Strategy in the South Ossetia War". *Demokratizatsiya*, 19(4), 343-366.
- Ekinci, D. (2019). "İnşacılık, Kimlik, 'Üretilmiş' Vatandaşlar: Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'da Vatandaşlık Politikaları". *Uluslararası İlişkiler*, 16(61), 97-109.
- Fabry, M. (2012). "The Contemporary Practice of State Recognition: Kosovo, South Ossetia, Abkhazia, and Their Aftermath". *Nationalities Papers*, 4(5), 661-676.
- Gabisonia, A. (2012). "Formation of the Georgian National Discourse". *Identity Studies*, 4(1), 66-81.
- George, J. (2008). "Minority Political Inclusion in Mikheil Saakashvili's Georgia". *Europe-Asia Studies*, 60(7), 1151-1175.
- German, T. (2006). *Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests*. Paris: French Institute of International Relations.
- German, T. (2012). "Securing the South Caucasus: Military Aspects of Russian Policy towards the Region since 2008". *Europe-Asia Studies*, 64(9), 1650-1666.
- German, T. (2016). "Russia and South Ossetia: Conferring Statehood or Creeping Annexation?". *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(1), 155-167.
- Gerrits, A. ve M. Bader. (2016). "Russian Patronage over Abkhazia and South Ossetia: Implications for Conflict Resolution". *East European Politics*, 32(3), 297-313.
- Gözler, K. (2018). *Devletin Genel Teorisi: Bir Genel Kamu Hukuku Ders Kitabı*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Groenendijk, K. (2004). "Reinstatement of Controls at the Internal Borders of Europe: Why and Against Whom?". *European Law Journal*, 10(2), 150-170.
- Hakymez, Y. (2004). *Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı: Doğuşu, Gelişimi, Kavramsal Çerçevesi ve Dönüşümü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Hamilton, R. (2018). *August 2008 and Everything After: A Ten-Year Retrospective on the Russia-Georgia War*. Philadelphia: Foreign Policy Research Institute.
- Hanks, R. (2009). “‘Multi-vector Politics’ and Kazakhstan’s Emerging Role as a Geo-strategic Player in Central Asia”. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11(3), 257-267.
- Harding, L. ve M. Prothero. (2008). “Russia Signs Ceasefire Deal but Troops Stay in Georgia”. *The Guardian*, 17 Ağustos, <https://www.theguardian.com/world/2008/aug/17/russia.georgia> (13.01.2022).
- Hauer, N. (2020). “Abkhazia, Georgia and COVID: An Opportunity from Crisis”. *Middle East Institute*, 28 Eylül, <https://www.mei.edu/publications/abkhazia-georgia-and-covid-opportunity-crisis> (12.01.2022).
- Hewitt, G. (1990). “Aspects of Language Planning in Georgia (Georgian and Abkhaz)”. *Language Planning in the Soviet Union*. (Ed. M. Kirkwood). New York: Palgrave MacMillan, 123-144.
- Hewitt, G. (2013). *Discordant Neighbours: A Reassessment of the Georgian-Abkhazian and Georgian-South Ossetian Conflicts*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Hill, W. (2010). “Reflections on Negotiations and Mediation: The Frozen Conflicts and European Security”. *Demokratizatsiya*, 18(3), 219-227.
- Hoch, T. (2020). “Independence or Unification with a Patron State? Not Such Dichotomous Ideas as One Would Think: Evidence from South Ossetia”. *Studies of Transition States and Societies*, 12(1), 68-89.
- Hopkirk, P. (2001). *The Great Game: On Secret Service in High Asia*. Oxford: Oxford University Press.
- Ichijo, A. (2009). “Sovereignty and Nationalism in the Twenty-first Century: The Scottish Case”. *Ethnopolitics*, 8(2), 155-172.
- Janelidze, O. (2018). “The Democratic Republic of Georgia (1918-1921)”. *Remembrance and Justice*, 31(1), 168-190.
- Jones, E. (2003). *The Benelux Countries: Identity and Self-interest*. Bologna: John Hopkins Bologna Centre.
- Jones, S. (1988). “The Establishment of Soviet Power in Transcaucasia: The Case of Georgia 1921-1928”. *Soviet Studies*, 40(4), 616-639.
- Jones, S. (1995). “The Georgian Language State Program and its Implications”. *Nationalities Papers*, 23(3), 535-548.
- Kakachia, K. (2010). “Between Russian Assertiveness and Insecurity: Georgia’s Political Challenges and Prospect after the Conflict”. *Uluslararası İlişkiler*, 7(26), 87-104.
- Karagiannis, E. (2014). “The Russian Interventions in South Ossetia and Crimea Compared: Military Performance, Legitimacy and Goals”. *Contemporary Security Policy*, 35(3), 400-420.
- Kazantsev, A., P. Rutland, S. Medvedeva ve I. Safranchuk. (2020). “Russia’s Policy in the ‘Frozen Conflicts’ of the Post-Soviet Space: From Ethno-politics to Geopolitics”. *Caucasus Survey*, 8(2), 142-162.
- Keating, M. (2012). “Rethinking Sovereignty: Independence-lite, Devolution-max and National Accommodation”. *Revista d’Estudis Autònoms i Federals*, 16(1), 9-29.
- Koca, M. (2019). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD ve Rusya’nın Güney Kafkasya Politikaları”. *Anadolu Strateji Dergisi*, 1(1), 15-36.
- Kohen, M. (2006). “Introduction”. *Secession: International Law Perspective*. (Ed. M. Kohen). Cambridge: Cambridge University Press, 1-20.
- Kolçak, H. (2017). “Associate Statehood for Scotland as the Way to Stay in both the United Kingdom and the European Union: The Liechtenstein Example”. *Romanian Journal of European Affairs*, 17(1), 40-58.
- Kolçak, H. (2020a). “Confederal Agreements: A Proposal to Resolve Secession-related Minority Issues”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1), 208-232.
- Kolçak, H. (2020b). “Secession as Undesirable Scenario: Reasons for Unity”. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 147-163.
- Kolçak, H. (2021). “A Confederalist Demand to Transform the Liberal Discourse: A Comprehensive Analysis of International Minority Protection Regimes”. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), 3-41.
- Kolçak H. ve O. Ercan. (2021). “Konfederal Birlik: Gürcü-Abhaz İhtilafının Çözümü İçin Yeni Anayasal Düzen”. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 377-408.
- Kolstø, P. ve H. Blakkisrud. (2008). “Living with Non-recognition: State- and Nation-building in South Caucasian Quasi-states”. *Europe-Asia Studies*, 60(3), 483-509.
- Kuchins, A. ve I. Zevelev. (2012). “Russian Foreign Policy: Continuity in Change”. *The Washington Quarterly*, 35(1), 147-161.
- Kukhianidze, N. (2019). “The Dimensions of Georgia’s Frozen Conflicts”. *New Eastern Europe*, 38(5), 54-59.
- Kymlicka, W., J. Raviot ve S. Lee. (1997). “Living Together: International Aspects of Federal Systems”. *Canadian Foreign Policy Journal*, 5(1), 1-50.

- Lang, D. (1966). *The Georgians*. London: Thames and Hudson.
- Lapidoth, R. (1992). "Sovereignty in Transition". *Journal of International Affairs*, 45(2), 325-346.
- Lapidoth, R. (1997). *Autonomy: Flexible Solutions to Ethnic Conflicts*. Washington: United States Institute for Peace Press.
- Lauterpacht, H. (1944). "Recognition of States in International Law". *The Yale Law Journal*, 53(3), 385-458.
- Lee, E. (2017). *The Experiment: Georgia's Forgotten Revolution 1918-1921*. London: Zed Books.
- Lewis, C. (2020). "Contemporary Russian Messianism under Putin and Russian Foreign Policy in Ukraine and Syria". *The Slavonic and East European Review*, 98(3), 531-559.
- Light, M. (2010). "The Russo-Georgian War of 2008: A Conflict Announced in Advance?". *Europe-Asia Studies*, 62(9), 1579-1582.
- Lister, F. (1996). *The European Union, the United Nations, and the Revival of Confederal Governance*. London: Greenwood Press.
- Littlefield, S. (2009). "Citizenship, Identity and Foreign Policy: The Contradictions and Consequences of Russia's Passport Distribution in the Separatist Regions of Georgia". *Europe-Asia Studies*, 61(8), 1461-1482.
- Lynch, D. (2020). "OSCE Early Warning in Georgia". *Uluslararası İlişkiler*, 7(26), 139-148.
- Maass, M. (2020). "Small States: Surviving, Perishing and Proliferating through History". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 20-37.
- MacCormick, N. (1999). *Questioning Sovereignty: Law, State and Practical Reason*. Oxford: Oxford University Press.
- Maes, I. ve A. Verdun. (2005). "Small States and the Creation of EMU: Belgium and the Netherlands, Pace-setters and Gate-keepers". *Journal of Common Market Studies*, 43(2), 327-348.
- Manz-Christ, G. (2009). *The Principality of Liechtenstein – Encounter with a Small State*. Vaduz: Government Spokesperson's Press and Information Office.
- Markedonov, S. (2015). "The South Ossetia Conflict". *Frozen Conflicts in Europe*. (Ed. A. Bebler). Berlin: Verlag Barbara Budrich, 111-118.
- Mautner, M. (1981). "West Bank and Gaza: The Case for Associate Statehood". *Yale Journal of International Law*, 6(2), 297-360.
- Mehmed, A. (2021). "Arap Devletlerinin İkinci Karabağ Savaşı'na Yönelik Tutumu". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 124-137.
- Meijer, E. (2015). "The Radical Left in Benelux". *Socialism and Democracy*, 29(3), 71-80.
- Mikhelidze, N. (2009). "After the 2008 Russia-Georgia War: Implications for the Wider Caucasus". *The International Spectator*, 44(3), 27-42.
- Mitchell, L. (2006). "Democracy in Georgia since the Rose Revolution". *Orbis*, 50(4), 669-676.
- Mnatsakanyan, I. (2018). "The Quest for Coherence in EU Crisis Management in the South Caucasus: The Case of South Ossetia". *Europolity*, 12(2), 87-114.
- Nagashima, T. (2019). "Russia's Passportization Policy toward Unrecognized Republics: Abkhazia, South Ossetia, and Transnistria". *Problems of Post-Communism*, 66(3), 186-199.
- Nan, S. (2010). "The Roles of Conflict Resolution Scholars in Georgian-Abkhaz and Georgian-South-Ossetian Conflict and Conflict Resolution". *Cambridge Review of International Affairs*, 23(2), 237-258.
- Nelson, L. ve P. Amonashvili. (1992). "Voting and Political Attitudes in Soviet Georgia". *Soviet Studies*, 44(4), 687-697.
- Nikitin, A. (2020). "Legal Norms or Ad Hoc Fixes? International Legal Aspects of Russian Military Involvement in Conflict Settlements in the Caucasus". *Caucasus Survey*, 8(2), 163-178.
- Nilsson, N. (2018). *Russian Hybrid Tactics in Georgia*. Washington: Central Asia-Caucasus Institute.
- O'Loughlin, J., V. Kolosov ve G. Toal. (2014). "Inside the Soviet De Facto States: A Comparison of Attitudes in Abkhazia, Nagorny Karabakh, South Ossetia, and Transnistria". *Eurasian Geography and Economics*, 55(5), 423-456.
- O'Reilly, K. ve N. Higgins. (2009). "The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self-Determination in the South Ossetian Conflict". *International Criminal Law Review*, 9(3), 567-583.
- Öğütçü, B. ve M. Yılmaz. (2021). "Dağlık Karabağ Sorununda Uluslararası Arabuluculuk". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 162-191.
- Özdaşlı, E. (2021). "İkinci Karabağ Savaşı'nda Ermenilerin Sivillere Yönelik Saldırıların Uluslararası İnsancıl Hukuk Açısından Değerlendirilmesi". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 51-83.
- Özgen, C. (2021). "44 Günün Ardından: 2020 Karabağ Savaşı'nın Askeri Açısından Analizi". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 104-123.

- Pallin, C. ve F. Westerlund. (2009). "Russia's War in Georgia: Lessons and Consequences". *Small Wars & Insurgencies*, 20(2), 400-424.
- Panke, D. ve J. Gurol. (2020). "Small States: Challenges and Coping Strategies in the UN General Assembly". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 83-97.
- Parastaev, A. (2021a). "Op-ed: What Hampers Vaccination in South Ossetia". *JAMnews*, 1 Ekim, <https://jam-news.net/op-ed-what-hampers-vaccination-in-south-ossetia/> (15.01.2022).
- Parastaev, A. (2021b). "Op-ed: Funerals and Covid-19 in South Ossetia". *JAMnews*, 30 Kasım, <https://jam-news.net/op-ed-funerals-and-covid-19-in-south-ossetia/> (15.01.2022).
- Paşa, E. (2021). "Karabağ Sorunu: Tarihi Gerçekler, Jeopolitik Çıkarlar ve Çözüm Süreci". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 192-215.
- Pavković, A. (2011). "Recursive Secession of Trapped Minorities: A Comparative Study of the Serb Krajina and Abkhazia". *Nationalism and Ethnic Politics*, 17(3), 297-318.
- Pavković, A. ve P. Radan. (2007). *Creating New States: Theory and Practice of Secession*. Hampshire: Ashgate.
- Pearce, B. (1954). "The Ossetians in History". *A People Reborn: The Study of North Ossetia*. (Ed. A. Rothstein). London: Lawrence & Wishart, 14-19.
- Perry, V. (2015). "Constitutional Reform in Bosnia and Herzegovina: Does the Road to Confederation Go through the EU?". *International Peacekeeping*, 22(5), 490-510.
- Petro, N. (2008). "Legal Case for Russian Intervention in Georgia". *Fordham International Law Journal*, 32(5), 1524-1549.
- Pisciotta, B. (2020). "Russian Revisionism in the Putin Era: An Overview of Post-communist Military Interventions in Georgia, Ukraine, and Syria". *Italian Political Science Review*, 50(1), 87-106.
- Potier, T. (2001). *Conflict in Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Ossetia: A Legal Appraisal*. The Hague: Kluwer Law International.
- Raič, D. (2002). *Statehood and the Law of Self-Determination*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Ram, H. (2020). "From Menshevik to Bolshevik: The Legacies of Georgian Modernism". *The Slavonic and East European Review*, 98(1), 139-151.
- Rayfield, D. (2012). *Edge of Empires: A History of Georgia*. London: Reaktion Books.
- Rezvani, B. (2020). "Russian Foreign Policy and Geopolitics in the Post-Soviet Space and the Middle East: Tajikistan, Georgia, Ukraine and Syria". *Middle Eastern Studies*, 56(6), 878-899.
- Rezvani, D. (2014). *Surpassing the Sovereign State: The Wealth, Self-rule and Security Advantages of Partially Independent Territories*. Oxford: Oxford University Press.
- Rezvani, D. (2015). "Partial Independence Beats Full Independence". *Territory, Politics, Governance*, 4(3), 269-296.
- Rigamonti, C. (2011). "The New Swiss Patent Litigation System". *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*, 2(1), 3-17.
- Sammut, D. ve N. Cvetkovski. (1996). *Confidence-building Matters: The Georgia-South Ossetia Conflict*. London: Vertic.
- Saparov, A. (2010). "From Conflict to Autonomy: The Making of the South Ossetian Autonomous Region 1918-1922". *Europe-Asia Studies*, 62(1), 99-123.
- Saparov, A. (2015). *From Conflict to Autonomy in the Caucasus: The Soviet Union and the Making of Abkhazia, South Ossetia and Nagorno Karabakh*. London: Routledge.
- Sarapuu, K. ve T. Randma-Liiv. (2020). "Small States: Public Management and Policy-making". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 55-69.
- Sarıkaya, Y. (2011). "Georgian Foreign Policy after the August 2008 War". *Karadeniz Araştırmaları*, 31(1), 1-16.
- Sarıkaya, Y. (2021). "İran'ın İkinci Karabağ Savaşı Tutumu: Takke Düştü Kel Göründü". *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 84-103.
- Sichinava, D. (2020). "Georgians Increasingly Open to Compromise with Abkhazia and South Ossetia". *Oc-media*, 24 Ağustos, <https://oc-media.org/features/datablog-georgians-increasingly-open-to-compromise-with-abkhazia-and-south-ossetia/> (17.01.2022).
- Silverström, S. (2008). "The Competence of Autonomous Entities in the International Arena: With Special Reference to the Aland Islands in the European Union". *International Journal on Minority and Group Rights*, 15(2), 259-271.
- Smith, J. (1998). "The Georgian Affair of 1922: Policy Failure, Personality Clash or Power Struggle?". *Europe-Asia Studies*, 50(3), 519-544.

- Sotiriou, S. (2019). "The Irreversibility of History: The Conflicts in South Ossetia and Abkhazia". *Problems of Post-Communism*, 66(3), 172-185.
- Souleimanov, E. (2013). *Understanding Ethnopolitical Conflict: Karabakh, South Ossetia, and Abkhazia Wars Reconsidered*. London: Palgrave Macmillan.
- Souleimanov, E., E. Abrahamyan ve H. Aliyev. (2018). "Unrecognized States as a Means of Coercive Diplomacy? Assessing the Role of Abkhazia and South Ossetia in Russia's Foreign Policy in the South Caucasus". *Southeast European and Black Sea Studies*, 18(1), 73-86.
- Sönmezoğlu, F., H. Güneş ve E. Keleşoğlu. (2017). *Uluslararası İlişkilere Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Stepan, A. (2013). "A Revised Theory of Federacy and a Case Study of Civil War Termination in Aceh, Indonesia". *Power Sharing in Deeply Divided Places*. (Ed. J. McEvoy ve B. O'Leary). Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 231-252.
- Stevens, M. (1977). "Asymmetrical Federalism: The Federal Principle and the Survival of the Small Republic". *Publius: The Journal of Federalism*, 7(4), 177-203.
- Suksi, M. (2013). "Explaining the Robustness and Longevity of the Aland Example in Comparison with Other Autonomy Solutions". *International Journal on Minority and Group Rights*, 20(1), 51-66.
- Talmon, S. (2005). "The Constitutive Versus the Declaratory Theory of Recognition: Tertium Non Datur?". *The British Yearbook of International Law*, 75(1), 101-181.
- Tarkhanova, Z. (2020). "S. Ossetian Officials Turn to Russia for Help Following Coronavirus Outbreak". *JAMnews*, 29 Ekim, <https://jam-news.net/coronavirus-south-ossetia-outbreak-russia/> (15.01.2022).
- Tchantouridzé, L. (2020). "Legitimacy Force and Power in the Conflict over South Ossetia". *Post-Soviet Conflicts: The Thirty Years' Crisis*. (Ed. A. Askerov, S. Brooks ve L. Tchantouridzé). London: Lexington, 83-114.
- Toal, G. (2008). "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August 2008 War over South Ossetia". *Eurasian Geography and Economics*, 49(6), 670-705.
- Toal, G. ve J. O'Loughlin. (2013). "Inside South Ossetia: A Survey of Attitudes in a De Facto State". *Post-Soviet Affairs*, 29(2), 136-172.
- Toria, M., N. Pirtskhalava, E. Kekelia ve K. Ladaria. (2019). "Trapped in the Past: Memories of Georgian Internally Displaced Persons on the Margins of Society". *Nationalities Papers*, 47(3), 429-444.
- Traynor, I., L. Harding ve H. Womack. (2008). "Georgia and Russia Declare Ceasefire". *The Guardian*, 16 Ağustos, <https://www.theguardian.com/world/2008/aug/16/georgia.russia2> (19.01.2022).
- UKG. (2020). *The COVID-19 Challenge in Post-Soviet Breakaway Statelets*. Brussels: Crisis Group Publication Office.
- Vachridze, Z. (2012). "Two Faces of Nationalism and Efforts to Establish Georgian Identity". *Identity Studies*, 4(1), 82-88.
- van Nimwegen, S. (2017). "The Need for the Netherlands and Belgium to Further Integrate Police Cooperation: An Example for Europe?". *New Journal of European Criminal Law*, 8(3), 323-333.
- Veenendaal, W. (2015). "A Big Prince in a Tiny Realm: Smallness, Monarchy, and Political Legitimacy in the Principality of Liechtenstein". *Swiss Political Science Review*, 21(2), 333-349.
- Veenendaal, W. (2020). "Politics of the Four European Microstates: Andorra, Liechtenstein, Monaco and San Marino". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 150-167.
- Venema, A. (2020). "The Sum of All Friends: Improving Cross-border Intelligence Sharing in Europe – The Case of the Benelux". *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, 22(1), 5-19.
- Vidmar, J. (2012). "Explaining the Legal Effects of Recognition". *International & Comparative Law Quarterly*, 61(2), 361-387.
- Wakizaka, K. (2020). "Rogers Brubaker'in Diaspora-Anayurt-Konuk Eden Ülke İlişkileri Teorisi Çerçevesinde Gürcistan'daki Osetler, Abhazlar ve Çeçen-Kistleri Yorumlamak". *Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 116-143.
- Watts, R. (1998). "Federalism, Federal Political Systems, and Federations". *Annual Review of Political Science*, 1(1), 117-137.
- Welt, C. (2010). "The Thawing of a Frozen Conflict: The Internal Security Dilemma and the 2004 Prelude to the Russo-Georgian War". *Europe-Asia Studies*, 62(1), 63-97.
- Wirt, F. (1982). "The Tenacity of Confederacy: Local Service Agreements in the Family of Governments". *Publius: The Journal of Federalism*, 12(4), 103-127.
- Witlox, F., W. Dullaert ve B. Jourquin. (2007). "Fostering Transport and Logistics Research in the Benelux Countries". *Transportation Planning and Technology*, 30(4), 325-329.

- Wivel, A. (2020). "Small States in Europe". *Handbook on the Politics of Small States*. (Ed. G. Baldacchino ve A. Wivel). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 99-112.
- Wolff, S. (2011). "Post-conflict State Building: The Debate on Institutional Choice". *Third World Quarterly*, 32(10), 1777-1802.
- Wolff, S. (2013). "Conflict Management in Divided Societies: The Many Uses of Territorial Self-governance". *International Journal on Minority and Group Rights*, 20(1), 27-50.
- Wouters, J. ve M. Vidal. (2008). *Towards a Rebirth of Benelux?*. Leuven: Leuven Centre for Global Governance Studies.
- Zonneveld, W. ve A. Faludi. (1997). "Vanishing Borders: The Second Benelux Structural Outline". *Built Environment*, 23(1), 4-13.